

કિચિદ્ વક્તવ્ય.

—૪૬૬(૧)—

પૂર્વાચાર્યોના રચેલા મંત્રકૃત અને માત્રથી પ્રથિનાં જાણીતર અથ-
વાં અંતર્ગત રહસ્યને જમાનાને અનુસરતી ભાષાસૈદ્ધીમાં જહાર પાડવાર
અનેક બન્ધ જનો તેનો સાજા લેતા થાય છે અને તેને પરિણામે તેઓને
અજ્ઞાતાપિત્તર દૂર થતાં તેઓ પ્રગુલ્ક પને છે અને ખરે ખાજે સદેવાધર્મ
જો છે, એ સદેક રમતની હાકીમ છે. આ હાકીમને આનર્માં રાખી સા-
માન્ય સ્થિતિવાળા માણસો પણ સાજા થઈ શકે એટલા માટે આવા ઉત્તમ
અને ઉપયોગી ન્દાન્ય મોટા પ્રથો ઉદાર મહાકથોની આર્થિક સહાયથી
ઉપાવી તેનો વિન્યા મૂલ્યે કે અલ્પ મૂલ્યે ફેલાવો કરવાનું કાર્ય જમે દીપ
કાગ થયા બળવતા આજ્ઞા છીએ, એમાં આજે આ પુસ્તકના પ્રકાશનથી
વધારો-ઉમેરો થશે નેત્ર અમેને નફા હવે થાય છે.

શ્રી જિનરાજની દમ્બપૂજા કર્તા નાક તેમની જારપૂજા-ગુણમામ કર-
વા રૂપ-કરવાથી તેનું (પૂજનું) અર્ચનમુલ્ય રૂપ પ્રકટે છે. તે વખતે જે
સ્તવનો બે.લાવ ને તેમાં સદેવા જાણની સમજભૂર્ણક બે.લાવ ને તેથી
પ્રમુરવરૂપમાં લીજના-મય થયાવ, વિવતી પ્રવળતા થાય અને અપૂર્વ જ્ઞા-
ના અનુભવ આવી તિર્થિ ન થાય ને પૂજનું ખર્ચ રૂપ મને નહિ.
તેથી પૂજક જનો સમજભૂર્ણક હૃદય પ્રાપ્ત-હાકીનાં સ્તવનોરો પ્રમુ
ભક્તિ કરે અને ઉપરુદ્ધ ખરો સાજા મેગતે એ દેડને સ્તવમાં સખી અને
અ વખતે જીવાન વરોધવિરવલ્લુટ શિવિરીતું જાણઈ અને રિને-
જનાયનું પુત્તક જહાર પાડવાનું પનક કરું છે.

આ પુસ્તકમાં શ્રી જિનેશ્વરજી ગુણમામ સંગ્રહીત વિવર છે. એ

આગત વિવેચન કર્યોએ પોતાની પ્રસ્થાવનામાં વિસ્તારથી જાણી સારો પ્રમદ પાડેલો. દોવાથી, જન પિટરેવલ કરવું અને દુસ્ત પાવું નથી. પ્રસ્તુત યોગિની ઉપર જાન મુખી જન કેલ તરૂથી વિવેચન લખાઈ પ્રસિદ્ધિમાં આવ્યું નથી. આ યોગિની વિવેચનની પ્રસિદ્ધિથી કેલ બંધી પુરાવ અને પ્રભુભક્તિના અભિધાની છવોને આ પુસ્તક માર્ચ ૬૯૬ તથા સદાય ૬૫ થઈ પડે તો વિવેચક અને પ્રમદકના લગનું સાદબ સાવ, એટલું જન જાણવું જરૂરું પાવું છે. સ્તરનો મધુર સબ્ધવાર્ણ, જાલીર અને મનોહર સ્વરથી મધ્યતા દોષ અને ભક્તિ, યાન તથા વૈરાગ્ય દ્વારા દીપક દોષ તો તેથી સ્તર ધરિત કાર્યની સિદ્ધિ થાય છે. જેવા તેવા અર્થવાર્ણ અને જેવા તેવાના અનાવર્ણ સ્તરનો ૬૫ પદુ જેવું તેવું પ્રકટાયે એ સદા સમલ સદાય તેવું છે. અત્મદિગ્ધામિધાની જનો આ હરીકેત ઉપર સદા આપી સ્તરનો બોલની વખતે દર્શિત રિવેક સાવરથી એમ જન જાણાય કરવી જરૂરને નદિ મધ્યવ.

વિવેચનકારે પોતાના પ્રથમ પ્રવાસ રૂપે “ પાંત્રિય યોગિ વચરે ” ઉપર સરગ જાણી જાણા હતા. તે જુદા જૈનસાધાવેચાની નિવડતા તેની દૂક વખતમાં જલુ આજીતિઓ થયેલી છે અને આ તેમનો બીજો પ્રવાસ છે. આ વિવેચન તેમણે અમપૂર્વક લખેલું છે અને જન વિદ્યાન મદા-સયોને અતાવેલું છે તેથી તે જલુ ઉપચાની નિવડતે એવો દરેક મંત્રવ જાણાયથી તેમની અનુમતિ મેળવી અને તેને જાણી અંજમાનાના યોગ-સમા મદુક તરીકે પ્રસિદ્ધિમાં મૂકીએ છીએ અને અમાના આ અંતરને યોગ જન આપણ વિદ્યાન નંબીએ વિનશીએ છીએ.

પ્રાંતે વિવેચક મિ. દુર્જનાસ દાસિયસે તાન નિઃચર્ચ હિતમે વખતને એમ આપી આ વિવેચન જનના જે પ્રવાસ સેચે છે તેને માટે તેમને અંતઃકરજુરૂક પંચકા આપતાં હમીએ છીએ કે આપ જન ઉપરોચી કારો જાણુ સખચ તેઓ સદા પ્રવનથીકે રહેશે અને તેને જાન અસમુદાયને આપશે. ઈન સમ

સંવત ૧૯૭૩ ની ચેત્રી
પૂર્ણિમા, રામિવાર

પ્રકાશક

સકે છે. આ હકીકત ધ્યાનમાં રાખી સકુ કોઈ બબ્બાતમાઓએ આવાં સ્ત-
વનોનો જોમ અને તેમ વિશેષ આદર કરવો અને તે સાથે તેમાં રહેલો
હૃદય ભાવ સમજવા ખાસ પ્રયત્ન સેવવો એમ તેઓને સાદર વિનવવામાં
આવે છે. સ્તવનોનું સ્વરૂપ સમજાયું હોય તો ગાતી વખતે તેથી અપૂર્વ
ભાવ પ્રકટે એ અનુભવસિદ્ધ છે.

આ ચોવિસીનાં દરેક સ્તવનો ઉપર પ્રથમ બાવાઈ લખી પછી તેનું
મૂળ સમજી સમજાવ તેટલા પૂરતું વિવેચન લખવામાં આવ્યું છે. વિવેચન
લખતી વખતે મૂળને વળગી રહેવા જનતા સહ્ય આપવામાં આવ્યું છે, છતાં
કર્તાના પોતાના આશયને કવચિત્ રચણે ન પરોચી થકાયું હોય અથવા
તેથી વેચણું જવાયું હોય તો તે નહિ જનતા ચોખ્ખું છે એમ કહી માની શ-
કતો નથી, અને મારી સમજણ પ્રમાણે દરેક વિવેચનકાર આ હકીકતને
કબૂલ રાખતા હશે. ઉપરાંત આવાં રીતે વિચયન લખવાનો મારો આ
પ્રથમજ પ્રયાસ છે એટલે તે તરૂન જૂન વચરનું છે એમ કહી મનમાં કહી
સકું નહિ. પાકવર્જને તેવી પ્રાર્થના છે કે મારા આ અસમર્થતાને કાં-
તજ મળી અને દિનકુદિયાં એમાં રહેલી રખડવાના જાગળ મુચવતું. એથી
એઓનો કું મારા ઉપર કેવકાર થયેલો જનુસ

વિવેચનની અ.વ.માં દરેક પ્રેરણા નામોના સ.માન્ય નર્સો લખવામાં
આવ્યા છે કે જેથી કોઈ પણ પ્રેરણા નામનો અર્થ ચોવિસી પ્રેરણા માથું
પડી શકે છે. આતુ અર્થજ્ઞાન મળવાથી અને ન પ્રેરણા નામની બે-
જાને ' આ પ્રેરણાને કાવચી બીજા છે અને નામ બીજા કાવચીનું છે'
એવી માન્યતા દર વધે આવે છે અને તેમ થવાથી બાવાઈ રખડવા-સાનિ
પ્રેરણાની નથી. સામાન્ય નર્સો આ આશયથી દરેકવડમાં આવ્યા છે તે
ઉપરથી કહી એવી અ.સ. સમજામાં આવી છે.

દરેક સ્તવન જૂની જૂની હકીકત દર્શાવે છે. તેમાં પશુ, વીંછુ, ઘોડું,
ગાય, આડમુ, નામું, અખારમુ, જારમુ, તેરમું, પંદરમું, મેળમું, અદારમું,

એમણીકમ્બુ અને વિદ્યમ્બુ એ સ્તવનો ખાસ ધ્યાન ખેંચે તેવા છે, તેથી એના ઉપર વિવેચન લખતી વખતે તેમાં દરેકા આવ-વહસ્યને જોમ અને તેમ વિરોધ સ્પષ્ટ કરવા સહ્યપૂર્વક સમ દેવામાં આવ્યો છે અને તેમાં પણ તેમના અને વિદ્યમા સ્તવનો ઉપર કહીક વિસ્તારથી વિવેચન લખવામાં આવ્યું છે. આ દરેક સ્તવનોની દ્રષ્ટીકન જગદી જગ્યાવવા જગતી સ્તવના નાને વિસ્તાર ધનો દેવાથી માત્ર ઉપર મુખ્ય મહેપમાં જ જગ્યાવાન વાચક વર્ગનું ધ્યાન ખેંચવું દુરસ્ત ધાર્યું છે કે જ્યાં તેઓ તે ને સ્તવનો તથા તે ઉપરના વિવેચનો ખરું કરીને ધ્યાનપૂર્વક લેવા તમા મન દેવ દ્રશ્ય-સહચાર.

[illegible][illegible][illegible]

(૮)

કર્તાનું જીવન ચરિત્ર.

પ્રાચીનમનમાં આત્મપ્રવર્ણના ન કરવાના અવસર બીજા કોઈ કારણથી જોઈ મુનિઓમાં પોતાના જીવનચરિત્રો લખવાની પદ્ધતિ અદ્ય હતી તેથી તેમના કોઈ સિધ્ધ કે અન્ય કોઈ આવક તરફથી પણ આ યોગિશીના કર્તાનું જીવનચરિત્ર લખાયેલું મળી શકતું નથી તેથી, તેમની જન્મતિથિ, જન્મસ્થળ, માતાપિતાનાં નામ, સંસારીપણાનું નામ, દીક્ષાતિથિ તથા ઉપાધ્યાય પદમ-દણ્ડતિથિ વગેરે કશુંજ ઉપલબ્ધ થઈ શકતું નથી. આ બધી હકીકતો વિનાનું ચરિત્ર નિરસપ્રાયઃ સામે પણ સાધનોની ઉપલબ્ધિને અભાવે નિરૂપ-યતા છે. મળેલી હકીકતો ઉપરથી અનુમાનો બાધી ઉપરોક્ત હકીકતોમાંથી કોઈને પણ નિર્ણય કરવો એ કામ વિદ્વાન શોધકોનું કોઈ મેં તે પદ્ધતિ અંગીકાર કરી નથી.

શ્રી હીરવિજય ચરિત્રા એથી પેઢીએ શ્રી નયવિજય ગણી થયા. તેમના સિધ્ધ ઉપાધ્યાય શ્રી યત્રોવિજયજી હતા.

શ્રી મહાવીર પ્રજા પછી શ્રી સુધર્માસ્વામીની એકસાથી પાટે શ્રી વિજયસિંહ સૂરિ થયા. તેમણે સં. ૧૭૦૮માં સ્વમરિદ્ધ્ય કર્યું. તેમના સિધ્ધ શ્રી સત્યવિજય ગણી હતા અને તેમના સમકાલીન શ્રી ઉપા-ધ્યાયજી મહારાજ હતા. તેઓ શ્રી નારસિંહામી પછી સુખ્ય પાટપરંપરામાં થયા નથી, નહિતર પટ્ટાવલી ઉપરથી પણ તેમના સંબંધની કેટલીએક હકીકતો મળી શકત તેઓ નહોતે જાને યુગરાત્રમાં વિચરેલા છે.

શ્રી સત્યવિજય ગણી ઉપરાંત યોગીરાજ શ્રી આનંદઘનજી તથા ઉપાધ્યાય શ્રી વિનયવિજયજીના પણ તેઓ સમકાલીન હતા. ઉત્તમ પુરોની સમકાલીનતા હોય તો એ જ અગતી સાસનોદારનાં સારાં કાર્યો થઈ શકે છે અને તે ઉપરાંત અન્યોઅન્ય જ્ઞાનપ્રાપ્તિના પણ સારાં લાભો મેળવી શકાય છે. શ્રી વિનયવિજયજી મહારાજ ઉપાધ્યાયજી મહારા-જના કાકા ગૃહ હતા.

અન્યદર્શનીઓમાં સ્વદર્શનનું સમર્થ રીતે પ્રતિપાદન કરવું હોય અથવા પ્રસંગવશાત્ સ્વદર્શનની ઉત્પત્તિને અર્થે પરવાદીઓને પરાસ્ત કરવા હોય

તે સંસ્કૃત ભાષાના તથા ન્યાયશાસ્ત્રના જ્ઞાનનું જગ ખાસ કરીને હોયું
 નેપ્રમુખ; તેથી સ્વદર્શનનું સારી રીતે જ્ઞાન મેળવ્યા પછી ખાસ સંસ્કૃત-
 ભાષાના અને ન્યાયશાસ્ત્રના અભ્યાસ અથવા ઉપાધ્યાયજી અને વિનય-
 વિજયજી મહારાજ કાચી તથા (સંસ્કૃત અને ન્યાયનું જ્ઞાન સ્વદર્શનનું
 સંમીન જ્ઞાન મેળવવા માટે પણ તેટલુંજ ઉપયોગી છે.) તે વખતે સારી
 ભાષણોનું ધણું પરિણામ હતું તેથી તેઓને અજ્ઞાતાવસ્થામાં (જૈન સા-
 ધુનો વેશ મૂકી દેઠ પરીણાસ અને વિનયજીના નામો ધ્યાન કરીને)
 ભાષણગુણ પાસે અભ્યાસ કરવો પડ્યો. તેઓએ પોતાની કુલામણુદિના
 યોગે અને વિનયજી ગુણોથી ગુરુને પ્રસન્ન કરી મળ્યું સારું જ્ઞાન પ્રાપ્ત
 કર્યું અને અનેક સલાહોમાં જન્મ મેળવ્યા; તે ઉપરથી ઉપાધ્યાયજી
 મહારાજને પ્રથમ 'ન્યાય વિરચક' નું અને પાછળથી ન્યાયના સારા મંથો
 તથા તે ઉપરથી 'ન્યાયપ્રધાર્મ' નું એમ બે માન બદલાં પડે (નિરૂદ્ધ)
 અન્ય મનના વિદ્વાનો તરફથી આપવામાં આવ્યા, એટલુંજ નહિ પણ
 તેમના ગુરુએ તે પોતાની પુત્રી પરજાવવાની પણ માગણી કરી હતી.
 કાચીમાં તેઓ ગ્રામ વર્ગ રહ્યા હતા.

કહેવાય છે કે તેઓના વિદ્વાન અને પુરુષ-શાસ્ત્રજ્ઞ ગુરુ-દુર્લભાને
 નામ થયા ત્યારે આ બંને મહારાજને શેષનાં પત્નિ તેમના ખંજાતમાં
 આવ્યા અને શિષ્યોને ગુરુને જોઈ, એમ ત્યાજ્યાતિક રીતે યજ્ઞ કર્યો
 તેમ, અતીવ આનંદ થયો. કુળના સમાચાર પૂછતાં તેમના દુર્ગતિ જાણી
 બહુ રતના કરવા સાથે આવશ્યક સુવના કરનાં કે. રૂ. ૭૦૦૦) જેવા નાકર
 રકમ તેમને બેટ તરીકે અપાવી. ગુરુ પ્રાપ્તે તેમને કેટલી ભક્તિ હતી ? એ
 સમજવા માટે આટલી દલીલન પૂરતી છે.

ન્યાયકવાસી મતની ઉત્પત્તિ તેમના વખત અગાઉ થયેલી હતી
 તેઓનું ને વખતે ધણું પ્રાગલ્ભ્ય હતું, પણ ઉપાધ્યાયજી મહારાજે પ્રતિ-
 ખારાગત મંથ સદીક બનાવી તેનું સ્વરૂપ સમજાવવા ખાસ પ્રયત્ન સેધ્યો
 હતો, તેથી ધણું ભવ્ય છવો પ્રતિમાની સ્થાપના તથા પૂજાકાન્તા વગેરેમાં
 દર આદરવાળા થયા હતા.

તેમના વખતમાં કેટલાએક સાધુઓ અમુક અંશે પરિવ્રજાવારી તથા શિશિલાવારી બની ગયા હતા, તેથી શ્રી વિજયસિંહ સુરિની આગામી તેઓએ શ્રી સત્યવિજયજી મણીના સહચારી યાદ શુદ્ધ ક્રિયામાર્ગના રત્ન રૂપનું પ્રતિપાદન કરવામાં પ્રમુખ પુરુષાર્થ ફારવી ક્રિયાદ્વાર કર્યો હતો. તે વખતથી એવે વખતે પીત વખતમાં પરિવ્રજાન યજ્ઞ અને એવે વખતવારી શિશિલાવારીઓ થતી કહેવાયા.

તેઓને બ્યાકરણનું અને ન્યાયશાસ્ત્રનું તેમજ માત્રની અને ગુજરાતી ભાષાનું ધણું સાદું જ્ઞાન હતું, એમ તેમના રચેલા અનેક મંથો ઉપરથી સદૃશ સમજી શકાય તેમ છે. ન્યાયાભિનિધિ શ્રીમદ્ વિજયધાનંદસૂરિ (આત્માશાસ્ત્ર) મહારાજે તેમને માટે આ પ્રમાણે વખ્યું છે. “મહા-મહોપાધ્યાય, પદ્મશાસ્ત્રવેતા, ન્યાયવિરાસદ બિરુદધારક, મહા વૈયા-કરણી, તાર્કિક શિરોમણિ, છુદ્ધિના સમુદ્ર.” તેથી તેમનું પાંક્તિ તથા સામર્થ્ય જણાવવા માટે આદ્ય વિશેષ લખાણની આવશ્યકતા રહેતી નથી. વળી હું પામર આર્યા વિશેષ શું લખી શકું ?

તેઓ સિદ્ધાંતોની અપેક્ષાઓ જડુ સારી રીતે સમજ્યા હતા અને તેથી જ્ઞાન કે ક્રિયામાર્ગ અથવા નિષ્ઠા કે વ્યવહારમાર્ગમાંથી કોઈ એકનું પુષ્ટિ કરવા જતાં છતર માગની ન્યૂનતા, લઘુતા કે અવગણના તેઓનાથ ક્યારે પણ થઈ નથી. આર્યા જૈનોમાં તેમનું વચન સમપ્રમાણ-દંકણી અણુપ છે અને તે તદ્દન વાસ્તવિક છે.

તેઓએ ૧૧૦ મંથોની રચના કરી છે તે પૈકી કેટલાએકની વાદી આ નીચે આપેલી છે, કારણ કે ગદ્યાનાં નામો પણ મળી શક્યા નથી. મળેલાં નામોવાગા મંથો પણ બધા લખ્યા નથી. અંજાતમાં રહી ન્યાયના એ લાખ મંથોના લખ્યા અનેક વાદીઓને જીતી જયપતાકા મેળવી એ મહાત્મા કોઈક મામમાં સં. ૧૭૪૫ ના મ. ૬ શુદ્ધ પાંચમને રોજ ૨૧ મેવાસી ધવા, એટલે તેમને થવાને આજે ૨૨૮ વર્ષો થયેલાં ગણાય. આમાં તેમની ચરણપાદુકા અઘાપિ મોજુદ છે, જે આજસાગી કાળ

આ ચરિત્ર લખવામાં થી જ્ઞાનસાર (અટક) ના ભાષાંતરકાર રા. દીપચંદ્ર છગનસાહી બી. એ. એએએ એ મંથર્મા પ્રસ્તાવના પછી સીમાનું જીવનચરિત્ર લખેલું છે તેનો મુખ્ય આધાર લેવામાં આવ્યો છે, તેથી તેમનો આ સ્વર્ગે આશ્ચર્ય માનવું.

પ્રતિ એમના સંબંધની ત્રણ ચાર દંતકથાઓ લખી આ ચરિત્રને પૂર્ણ કરીય. આ દંતકથાઓ સંભવિત હોય તેની દરજ્જાનો જાણવાથી ઉપાધ્યાયશ્રી મદારાજનો ક્ષયોપસમ દેવેલો જાણી પ્રવળ દતો ! તેનો ખ્યાલ આવી શકે તેમ છે; છતાં તે દરજ્જાનો સર્વસે સત્ય છે એમ હું કહી શકતો નથી. આ સિવાય બીજી અસંભવિત દંતકથાઓ છે પણ તેને અહીં કામલ કરવા યોગ્ય મણી નથી.

૧

બાલ્ય વયમાં, માતા ઉપાશ્રયે પ્રતિક્રમણ કરવા જતાં ભારે તેમની સાથે પોતે જતા. એક દિવસ ઉપાશ્રયે કાંઈ પ્રતિક્રમણ કરાવનાર નહિ હોય તેથી માતાએ ખેડિત ઘરને કહ્યું ‘ વત્સ ! આજે હું પ્રતિક્રમણ કરી શકાય નહિ ! ઉપાશ્રયે કાંઈ કરાવનાર નથી ! ’ પુત્રે કહ્યું ‘ માતા ! આ મારે ખેડિત ઘરેલો હોઈ આવેલો ! હું તમને પ્રતિક્રમણ કરાવું ! ’ પછી માતાના આશ્રય સાથે તેઓએ તેમને પ્રતિક્રમણ કરાવ્યું. કહેવાની જરૂર નથી કે ઉપાશ્રયે જતાં માત્ર સંભળવાથીજ એમને પ્રતિક્રમણ મુખપાડે ધણ મધું હતું. આ દરજ્જાત જાણવામાં આવતાં મુશ્કેલી માતા પાસે તે પુત્રની માગણી કરી જે તેમણે સર્વ તીકારી.

૨

કાશીમાં તેમના વિદ્યાર્થી એક મય ગ્રાહને સિખવતા નહોતા તેથી વિચાર્યું અને વિનયવિચલવટને પણ એ મંથ ન સિખવ્યો. એકદા નારણા મંદર કરી તે મંથન પાન કરતા હતા તે વખતે બાલ્યુની મદાર બેસીને તેઓ જાનેએ તે મંથ પાતે લીધો અને સ્વરવટને જાન લખી લીધો. કે.ક આ જાગત એમ પણ કહે છે કે એક વખત મુર મદારમામ

મથા હતા ત્યારે. કાંઈ કુઠિયાળી યુવતી પાસેથી તે યાત્રી તેઓએ એક રાત્રિ
માટે મેળવી લીધી અને સ્વસ્થાને જઈ જાન્યે ખારી લીધી; બાદ રમસુ-
પરથી સખી લીધી.

૩

કાલીમાં કાંઈ થાડી વિવાદ અર્થે આવ્યો. કાંઈ તેને છત્રી ન હામું ત્યારે
આ જાન્યે મહાનુભાવોએ યુરને કહ્યું કે 'આજા દોવ તો અમે તેને છત્રવા
જાએ, પણ જામે જામે તે વેસ જાએ એ જાન્યત આપે વાધો ન લેવો !'
યુરે અનુયા આપી એટલે તેઓ જૈનમુનિનો વેસ ધારણ કરીને મથા
જાને વાડીને પરાસ્ત કર્યો. બાદ યુર પાસે આવીને કહ્યું કે 'જામે જૈન સાધુ
એજ છાએ, હવે જામે જાદો નહિ રહી છાએ ! કૃપા કરી જામને જાવાની
અનુયા આપણી અને જામારા જાવક કાંઈ કાંઈ પડે તો જામને જાણી ઉ-
પકૃત કરીજા જામર જામેને જાણી. 'ઉત્પાદિ કહી વિદાય થયા. કાંઈ એમ
કહે છે કે જૈન મુનિનો વેસ લીધા વિના મથા પણ વાડીને રોક જાય કે
જૈનો સિવાય આત્મ જારીક જાન કાંઈ પરાવી રોક નહિ ! અને તેથી જાવ
જામવાથી વાડી વિદાય જાક જાય અને તેઓ પણ ત્યાંથી નિકળ્યા આવ્યા.

૪

એકવા વિદ્યાર કરતાં ઉપાધ્યાયજી મહામજા કાંઈ જામમાં આવી
જા. ત્યાં જાન્ય સાધુઓ સાથે તેઓ પ્રતિક્રમણ કરતા હતા. સંજ્ઞાવ
કહેવાના જાવસરે કાંઈ જાવો યુરને સ્વચ્છ કરી કે 'જામંતુક મુનિ કાલીમાં
જાર વર્ષ જાવજા છે તેથી તેમને જામર્થનિસૂત્રની સંજ્ઞાવ જોજવાનું કહે !
યુરે સ્વચ્છ કરી. ઉપાધ્યાયજીએ કહ્યું કે 'જામે તે સંજ્ઞાવ જાપાતી નથી.'
તે ઉપરથી તે જાવો દીઠાર કરી કે 'ત્યારે શું કાલીમાં જાર વર્ષ રહીને
જાસ કામું !' તે સાંજળા ઉપાધ્યાયજી મૈન રજા પણ જીજેજ દિવસે
તેમણે એજ સ્વ ઉપર સંજ્ઞાવ સ્વી અને પ્રતિક્રમણ રખતે જારેક મેળવી
કહેવા માંડી. રખત જાક જામો તેથી સર્વ જાજળાવા અને જાજા-
મણ જાદેર કરી. ઉપાધ્યાયજીએ તો તે કહેવાનું કાજ કામું. જાતે વેસ

રોકર કરનાર આવી પશુ અકામલ જાહેર કરી ત્યારે ઉપાધ્યાયજીએ કહ્યું કે 'કારીમાં ચાર વર્ષ રહીને ઘાસ કાપ્યું છે તેના આ પૂજા નંધાય છે। આથી તે આવક કંઈનાણે પડી ગયો અને તેણે ઉપાધ્યાયજીની ક્ષમા માગી। આ પ્રમાણે એમના જીવનને લગતી હકીકતો છે, તે જહી પૂર્ણ કરવામાં આવે છે.

છેતરે આ ચોવિસીના અર્ધ ધસવના માટે પ્રસિદ્ધ વક્તા મુનિર્મ આરિત્રવિજયજીએ, પ્રથમના તેર સ્તવનોના વિવેચનનો મોટો ભાગ ધૈર્ય પૂર્વક સાંભળી તે પ્રત્યે પોતાની પ્રસન્નતા દર્શાવી કેટલીએક સચનાઓ કરવા માટે શાંતમૂર્તિ મુનિશ્રી કર્પૂરવિજયજીને અને પછીના અગ્યાર સ્તવનોના વિવેચન લખવામાં કેટલેક સ્થળે ઉપયોગી માર્ગસૂત્રી મળાવવા માટે શ્રી મહેસાણા પાઠશાળાના એસિડ સેક્રેટરી મિત્ર વલ્લભદાસ હાવાભાઈ અને શિષ્ટ જનોની પ્રશ્નાત્તિકાને અનુસરીને અત્ર ઉપકાર માનવામાં આવે છે.

આ પ્રસ્તાવનાનો ઉપસંહાર કરતાં એક ખાસ હકીકત એ છે કે ન જ જ્યારું તો હું ખરેખર કૃતખજ મળાઉં! એ હકીકત એ છે કે આ ચોવિસી ઉપર લખેલું વિવેચન મહુ અમ વેડીને ખાસ લક્ષ્યપૂર્વક સાક્ષર માદવય, શ્રીયુત રીઠ કુવરજી આજીજીએ સાચાંત તપાસ્યું છે એટલુંજ નહિ પણ સ્થળે સ્થળે સુધારા તથા વધારા કરીને સોભાળ્યું છે—અદ્વૈત કર્યું છે. એમના તરફથી જાં અને ઉપર લખેલી સદાય ન મળી હોત તો આ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરવા ચોખ્ખો મજ સકત કે નહિ? એ સંકારીય હતું. તેથી આમાં જે કંઈ સાફ જોવામાં આવે તે એમનું છે અને નમજું મારું છે એટલી વાત પણ સાચેજ જણાવી દઉં છું. એમનો દુ એ જાગત શુદ્ધ અંતઃકરણથી ઉપકાર મારું છું પણ તેટલા માયથી એમનો નહતો માયથી વળી સકતો નથી.

આ અર્થે લખવામાં કર્યાના આયવથી કંઈ પણ વિપરીત લખાયું હોય અથવા ભુલિયાનુર્વ જાણવવા જતાં કંઈ જિન્યાતા વિરુદ્ધ લખાયું હોય તો તેને માટે મિષ્ટામિતુષ્ટં આપુ છું.

મહેસાણા, કાર્તિકી પૂર્ણિમા }
સ. ૧૯૦૩.

દુર્લભદાસ કાલિદાસ.
વિવેચક.

અનુક્રમણિકા.

ક્રમિક	વિષય	પાના
	પ્રસ્તાવના	૪
	બીજી આકૃતિની પ્રસ્તાવના	૧૪
૧	શ્રી મહામહેશ્વર સ્વામીનું સ્તવન	૧
૨	શ્રી અક્ષિતનાથ સ્વામીનું સ્તવન	૫
૩	શ્રી સંભવનાથ સ્વામીનું સ્તવન	૧૦
૪	શ્રી અભિનંદન સ્વામીનું સ્તવન	૧૪
૫	શ્રી સુમતિનાથ સ્વામીનું સ્તવન	૨૧
૬	શ્રી વદ્યપ્રભ સ્વામીનું સ્તવન	૨૪
૭	શ્રી સુધર્ષનાથ સ્વામીનું સ્તવન	૩૧
૮	શ્રી વેદપ્રભ સ્વામીનું સ્તવન	૩૪
૯	શ્રી સુવિધિનાથ સ્વામીનું સ્તવન	૪૨
૧૦	શ્રી સીતામનાથ સ્વામીનું સ્તવન	૫૦
૧૧	શ્રી પેશ્વનાથ સ્વામીનું સ્તવન	૫૬
૧૨	શ્રી વાસુપુત્ર સ્વામીનું સ્તવન	૬૩
૧૩	શ્રી વિષ્ણુનાથ સ્વામીનું સ્તવન	૭૦
૧૪	શ્રી અનંતનાથ સ્વામીનું સ્તવન	૭૬
૧૫	શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્વામીનું સ્તવન	૮૬
૧૬	શ્રી હર્ષનાથ સ્વામીનું સ્તવન	૯૩
૧૭	શ્રી કૃષ્ણનાથ સ્વામીનું સ્તવન	૧૦૦
૧૮	શ્રી અસ્થાન સ્વામીનું સ્તવન	૧૦૫
૧૯	શ્રી મહાદેવ સ્વામીનું સ્તવન	૧૧૩
૨૦	શ્રી મુનિમુકુત સ્વામીનું સ્તવન	૧૧૬
૨૧	શ્રી અમિતભ સ્વામીનું સ્તવન	૧૨૧
૨૨	શ્રી દેવેશ્વર સ્વામીનું સ્તવન	૧૨૬
૨૩	શ્રી વૃંદાવન સ્વામીનું સ્તવન	૧૩૨
૨૪	શ્રી વૃંદાવન સ્વામીનું સ્તવન	૧૩૫

ન્યાયવિશારદ ન્યાયાચાર્ય

શ્રીમાન્ યશોવિજયજી વિરચિત

ઓવિરી.

૧ શ્રી ઋષભદેવ સ્વામીનું સ્તવન.

જગજીવન જગવાસુદો, મહેદેવીનો નંદ લાલરે;
મુખ દીઠે મુખ ઉપજે, દરિશન અનિહિ આનંદલાલરે, જગ.૧

ભાવાર્થ:—જગતના જીવનરૂપ, જનનને બહાસા (એવા શ્રી
ઋષભ પ્રભુ) મહેદેવી (માતા) ના પુત્ર (છે). (તેમનું) મુખ
જોવાથી મુખ ઉપજે છે (અને) દર્શન તો અત્યંત આનંદકારક (છે). ૧

વિવેચન:—સામાન્ય દેવગીમાં પ્રધાન તેમને ઋષભ કહીએ.
દેવગણને ઠરી સમાન હોવા છતાં તીર્થકરનામક્રમે ઠરી વિશેષ
એવા પ્રથમ પ્રભુની સ્તવના કરતાં ઉપાધ્યાયજી શ્રીમદયશોવિજ-
યજી દહે છે—કાલ્ય જીવો સમક્ષ પ્રભુસ્વરૂપનો પ્રકાશ કરતાં અ-
ધવા સ્વયમેવ પ્રભુસ્વરૂપની વિચારણા કરતાં સ્વતત્ત ઠોકે છે. સં-
સારમાં આધિ (માનસિક ખીડા), આધિ (શારીરિક ખીડા) અને

ઉપાધિ (બીજી અનેક પ્રકારની કુટુંબ આદિ સંબંધી પીઠા થી સમયે સમયે બાવબરણ (આત્મ શુભ આચાર્યનરૂપ) પામે છે એને ઉપદેશ દ્વારા સાતા ઉપજાવી એ પીઠાઓથી સુક્રત કરી તે વાડનાર-ફરી એવાં મરજો પ્રાપ્ત ન થાય એવી અમર સ્થિતિ પામી કનાર અને તેથીજ જગતનાં લોકોને પ્રાણથી પણ અધિક પ્રિય એવા શ્રી મહેદેવી માતાના હર્ષોદ્દાપક શ્રી જગન્નાથ પુત્ર છે. 'લાલ' રાખેલો અર્થ શુભે કરી શોભતા એવો થઈ શકે અથવા પદના ગાનની અનુકૂળતા અર્થે પણ એનું યોજન થયેલું ગણી શકાય. એ પ્રભુના સુખ ઉપર શાંતિ-નિર્વિકારતાની પ્રભા એવાં રૂપમાં દેલાયલી છે કે સંસાર તાપથી તત્ત જનો સ્થિર દષ્ટિવડે એ સુખને જોતાં પરમ આશ્વાસને પામે છે અને પોતાની પીડા માત્ર જુદી જાય છે અને તેમને આત્મ દર્શન-સમ્યક્ દર્શન-સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ તો અત્યંત, વાસ્તવિક અને અનંત અનંદજનક થાય છે કારણ કે એથી પરંપરાએ અલ્પ કાળમાં મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે અને ત્યાં ખરૂં સુખ પ્રકટે છે.

આંખડી અંબુજ પાંખડી, અષ્ટમી શશી સમ લાલ લાલરે,
 વહન તે શારદ ચંદ્રલો, વાણી અતિહિ રસાલ લાલરે, જગોર
 ભાવાર્થ:—(એ પ્રભુની) ચક્ષુઓ કમળની પાંખડી સમાન
 (છે), કપાળ આકમળા ચંદ્રમા જેવું (છે), સુખ સરદશ્વરના ચંદ્ર
 જેવું (છે) અને વાણી અત્યંત રસિક (છે). ૨

વિવેચન:—એ પ્રભુની ચક્ષુઓ કમળના પુષ્પની પાંખડી જેવી
 વિકસિત-ખીલેલી છે, એમનું કપાળ આકમળા ચંદ્રમા જેવું અર્ધ
 ગોળ છે, એમનું સુખ આસોમાસની પૂર્ણિમાના પૂર્ણ ચંદ્ર જેવું

ગોળાકૃતિવાળું, પ્રકાશિત અને અત્યંત શીતતા ઉત્પન્ન કરનારું છે. એ કે 'દરમાસે પૂનમની રાત્રિએ ચંદ્ર પૂર્ણજ હોય છે છતાં ચંદ્ર પૂનમની રાત્રિએ ચંદ્રમા વિશેષ રળીયામલો તથા વિશેષ શીતહતાપ્રારંભ હોય છે તેથી અત્ર એ ચંદ્રમાની ઉપમા આપી છે. વળી એમની વાણી ઘજોળ રસ ઉપમાવનારી છે. એને સાંભળતાં તૃપ્તિજ થતી નથી-ફરી ફરી એના શબ્દોની ઇચ્છા રહ્યાજ કરે છે. ૨

ક્ષણાય અંગે વિરાજતાં, અદ્વિધ સહસ ઉદાર લાસરે;
રેખા કરચરાગ્રાદિકે, અભયંતર નહિ પાર લાસરે, જગત્ ૩

ભાવાર્થ:—(એ પ્રભુના) શરીર ઉપર એક દબારને આઠ મોડાં લક્ષણો મળે છે, હાથ પગના તળાંબાં ઉપર અનેક પ્રકારની શુભ રેખાઓ હોય છે, (અને શરીરની) અંદરનાં લક્ષણો તો પારવિનાનાં-અનંતાં છે. ૩.

વિવેચન:—એ પ્રભુના હસ્ત અને પાદને વિષે છત્ર, ગ્રામર, યવ, પદ્મ, શ્રીવસ્ત્ર, સ્વસ્તિક અને ચક્ર આદિ અનેક પ્રકારની રેખાઓ હોય છે. શરીર ઉપર એક દબારને આઠ શ્રેષ્ઠ તથા મનોહર લક્ષણો-ચિન્હો હોય છે કે જે એ પ્રભુની ઉત્તમ પુરુષતા સૂચવે છે. લોકોત્તર પુરૂષ વિના એવાં બાહ્ય લક્ષણોનો સદ્ગાપ હોતોજ નથી. આ તો અંગના બાહ્ય લક્ષણોની માત્ર કહી, બાકી એમનાં અંતર્ગત લક્ષણો-આત્મિક ગુણોનો તો પારજ નથી-તે તો અનંત છે. ૩

ઈદ્ર ચંદ્ર રવિ ગિરિતણા, ગુણ લહી ઘડીયું અંગ લાલરે;
ભાગ્ય ક્રીડાંધક્રી આત્રીયુ, અચરિત્ત એહ ઉત્તમ લાલરે, જ.૪

ભાવાર્થ:—ઈદ્ર, ચંદ્ર, સૂર્ય (અને) પર્વતના ગુણો લઈને (એ પ્રભુનું) અંગ ઘડવામાં આવ્યું તે તો બરાબર છે પરંતુ આણું (હિન્દુષ્ટ) ભાગ્ય કયાંથી આવ્યું? એ મહોદ્ધ આશ્ચર્ય (છે) કારણકે ઈદ્ર ચંદ્રાદિકનું ભાગ્ય તેનું હોતુ નથી.) ૪

વિવેચન:—વિધાતાએ—દેવે ઈદ્રનો રૂપગુણ લઈ, ચંદ્રનો સૌમ્ય (શીતલતા) ગુણ લઈ, સૂર્યનો પ્રતાપ ઉર્જાજ ગુણ લઈ તથા પર્વતનો ધૈર્ય (અડગ સહનશીલતા) ગુણ લઈ એ પ્રભુના શરીરનું નિર્માણ કર્યું છે તે તો બરાબર છે, હિન્દુષ્ટ પુન્ય થાને એવી શરીર રચના થાય છે. કોઈ પણ અન્ય પુરૂષના સમઘમાં અંગ રચનાની પણ આવી બબ્બે સ્થિતિ બનતી નથી પરંતુ પ્રભુનું જ અદ્ભુત ભાગ્ય છે તે કયાંથી આવ્યું? એ મહોદ્ધ આશ્ચર્ય છે. એમની એ દિવ્યતા—અસામાન્યતા મોટી અવતરણીમાં નરકાવ કરે છે કે આણું મહાભાગ્ય એ પ્રભુને કયાંથી પ્રાપ્ત થયું? એમને ઈદ્ર, ચંદ્ર, રવિ કે ગિરિનું ભાગ્ય એમના કરતાં અનતને અરો પણ નથી. પ્રભુમાં, ઈદ્રાદિવડે પૂજનીયતા, કેવળજ્ઞાન, સર્વ જીવો પાતપાતાની ભાપામાં સમજી શકે એવી વાણીની લાગિધ અને પાતાની આસપાસ ૫૦૦ ગાઉમાં રોગનો અભાવ એ વડેડે અતિશય રૂપ જે મહાભાગ્ય છે તે ઈદ્રાદિમાં નથી એ ભાવ અત્ર સમજવો. ૪

ગુણ સધળા અંગે કર્યા, દૂર કર્યા સર્વ દોષ લાલ રે;
વાચક યશવિજયે થુણ્યો, દેખે સુખનો પોષ લાલ રે, જ.૫

અગ્નિતનાથ પ્રભુની સ્તુતિ કરતાં ઉપાધ્યાયજી મહારાજ સભ્યજને સમક્ષ અથવા સ્વગત કહેછે કે મને સાચી પ્રીતિ-ખરો પ્રેમ શ્રી અગ્નિતનાથ પરમેશ્વર સાથે જાગ્યો છે તેથી એ પ્રભુ વિના અન હુશિદુરાદિ દેવોની સંગતિ મને ગમતીજ નથી. કારણકે પ્રીતિ ઉત્પન્ન થવાનાં જે નિમિત્ત કારણો શ્રી અગ્નિતનાથ પ્રભુમાં છે તેવ ઉપરોક્ત અન્ય દેવોમાં નથી. ગુણ હોય ત્યાં સ્વાભાવિક પ્રીતિ થાય છે. ગુણની હીનતા હોય અને દોષો વર્તતા હોય ત્યાં પ્રીતિ કયાંથી થાય? આ બાબતના સમર્થનમાં અત્ર દર્શાવેલા આગે છે કે-જે જ્ઞાન માણતીના પુષ્પની સુગંધથી આકૃષ્ટ થઈ તેમાં સુગંધ થયેલો હોય તે બાવળના ઝાડ ઉપર બેસે? બાવળના ઝાડમાં માણતીના પુષ્પની સુગંધ જામરને આકર્ષવા જેવો સુગંધ ગુણજ કયા છે? કે જેથી જામર તેના ઉપર વિદ્રાવિ હેવા-સ્થિતિ કરવા લાગ્યાય! ૧

ગંગાજળમાં જે રમ્યા, કિમ છીડરે દો રતિ પામે મરાળ
રુરોવર જળધર જળ વિના, નરિ આદે તે જગ આતક
માગકે, અગ્નિત

ભાવાર્થ—શુ નવાના જળના વનંતો રાજહસ ખામોચી
વાના જળમાં આનંદ પાન? વળી મધના જળ વિના આતક
ખાગક સરોવરનું જળ (આનંદ?) ન પાન. ૨

વિવેચન.—બીજી દષ્ટિ કરે કે. નવાનદીના બહેળા અં
નિર્મળ પાણીમાં વિદુરંતો-હીડા કરેલા રાજહસ ખામોચીયાન
ગંદા અને છીડર પાણીમાં કયાથી આનંદ પામે? વળી બધ
એવું આતક પડી પણ વળાંદની ધારાના અગ્નિવિના સરોવર (જળ)

બહેને તે જલપ્રપૂર્ણ હોય) ના પાણીથી શું તૃપ્તિ પામે ? ક્યાંથી તૃપ્તિ પામે ! ચાતકબાળના ગળામાં એક છિદ્ર હોય છે તેથી તે ગમે તે જળાશયનું પાણી પીએ તોપણ તે (પાણી) તે છિદ્રદ્વારા બહાર નીકળી જાય છે—તેના પેટમાં ઉતરતું નથી, તેથી તે બીચારાને તૃપ્તિ થતીજ નથી—તૃષ્ણા સદાને માટે રહે છે. વર્ષાઋતુ વખતે તે એવી રીતે લીચું—આહું શયન કરીને પડી રહેછે કે જળધારા તેના છિદ્રદ્વારા તેના ઉદરમાં પહોંચે છે અને ત્યારેજ તે 'પૂર્ણ' રીતે પોતાની તૃષ્ણા છીપાવી શકે છે. સ્થિતિ આમ હોવાથી તેને બીજા જળાશયના જગથી તૃપ્તિ ન થાય એ દેખીતું છે. ૩

કોટિલ કલકૂળિત કરે, પામી મજરી હો પંજરી સહકારકે;
ઓછાં તરવર નવિ ગમે, ગિફઆશું હો હોયે મુણુને.

પ્યાર કે, અંગિત ૦ ૩

ભાવાર્થ.—કોયલ મનોહર આંગાનાં ગાર ખાદને મધુર રાખ કરેછે. તેને ઇતર વૃક્ષો ગમતાંજ નથી, એકાદાંગાની સાથેજ મુણાનુરાગ થાય છે. ૩

વિવેચન.—કોયલ પક્ષી ત્યારે ઋષ્ટતરૂ—આગ્ર વૃક્ષોનાં ગાર ખાય છે ત્યારે તેના પંચમ સ્વર અતિ સ્વચ્છ રૂપમાં ખીલી નીકળે છે. તે વખતનું તેનું ગાન—નાદ એતાઓના કાનને બહુ પ્રિય લાગે છે, જે અનુભવસિદ્ધ છે. અપ્પી ગાનને ખીલવનારી સ્થિતિ—સ્વરને પૂર્ણ રીતે મુધારનાર સાધન જે વૃક્ષોમાં ન હોય તે વૃક્ષો પડી બહેને એક વૃક્ષોની બણનામાં ગણાતા હોય તોપણ તે કોયલને ક્યાં કામનાં—ઉપયોગનાં નથી. શું કોયલને તેના ઉપર પ્રીતિ

થાય ? નજ થાય ! કેમકે ગુણોવડે જેઓ મ્હેટા હોય તેવાઓની સાથેજ ગુણોની પ્રાપ્તિ અર્થે પ્રીતિ થાય છે. ગુણ વગરના જે હોય તે મ્હેટા ગણાય નહિ અને તેઓની સાથે પ્રીતિ પણ થાય નહિ એમ અત્ર કહેવાનો આશય છે. ૩

કમલિની દિનકર કર ગ્રહે,
વળી કુમુદિની હો ધરે અંદશું પ્રીત કે;
ગૌરી ગિરીશ ગિરિધર વિના,
નવિ આહે હો કમલા નિજ ચિતકે, અજિત ૪

હાવાર્થ:—કમલિની / સૂર્યવિકાસી કમળ) સૂર્યનાં ધીરણા-
નેજ પ્રદુણ કરેછે અને કુમુદિની (ચંદ્રવિકાસી કમળ) ચંદ્ર સાથેજ
પ્રીતિ ધરાવે છે. પાર્વતી શંકરવિના (તથા લક્ષ્મી વિષ્ણુ વિના
પાનાના ચિતથી બીજતને) આદ્યતી નથી .

વિવેચન:—આયુ દક્ષાંત કહેછે.~સૂર્યના ઉદયથી જેની વિકસ્વ-
રતા થાય છે એવી કમલિનીને સૂર્ય વિના બીજું કોણ ખીણવશ
સમર્થ છે? સ્થિતિ એવી હોવાથી તે તેનેજ આદર આપે તો તે
તરૂન બનવા યોગ્ય છે. તેમજ ચંદ્રના ઉદયથી જેની વિકસ્વરતા
થાય છે એવી કુમુદિની ચંદ્ર ઉપરજ પ્રેમ ધરાવે—અન્યની સામે
દષ્ટિપાત્ર પણ ન કરે તો તે પણ તેટલુંજ બનવા યોગ્ય છે. વળી
પાર્વતી શંકરને અને લક્ષ્મી વિષ્ણુનેજ આહે છે તે પણ વાસ્તવિક
છે. જેનાં મનોચ્છિત યંનાથી કુંજે તે તેને આહે, બીજાને ન આહે
એમનું નવાઈ નથી. કદાપી આહે એમ ધરીશર માનીએ તોપણ
તેથી તેના (આદ્યનારના) હૃદય દાર્ણની સિદ્ધિ લેશ પણ ધર્મ શક્ય

રીઝે પામતુંજ નથી. હું જ્યારે અને ત્યારે એજ પ્રભુના ગુણ
કરી મારો અમૂલ્ય સમય સફળપણે વ્યતીત કરું છું-લક્ષ મૂલ્યવાન
સણ સાર્થકતા પૂર્વક નિર્ગમું છું. મારું સર્વસ્વ એજ છે અને મારું
જન્મસાક્ષ્ય પણ એથીજ છે. પ્રીતિની આ સ્થિતિ અને એ પ્રીતિ
સંગના આ ઉદ્ગારો ખાસ ધ્યાન દેવા લાયક તથા સદા સ્મરણ
રાખવા યોગ્ય-હૃદયમાં કોતરી રાખવા યોગ્ય છે. ખરી પ્રીતિ
આવીજ હોઈ શકે-આવીજ હોવી ધટે, એથી અન્ય પ્રકારની
પ્રીતિ એ સ્વાર્થમય પ્રીતિ છે અને તે સંસારવર્ધક હોવાથી ત્યાજ્ય
જન્ય છે. કર્તાએ આ ગાથામાં પ્રાંતે પાતાના ગુરૂનું નામ સૂચવ્યું
છે જે સ્પષ્ટ હોઈ સમજાઈ સુગમ છે. ૫

—૦૮૨૩—

૩ શ્રી સંભવનાથ સ્વામીનું સ્તવન.

સંભવ જિનવર વિનતિ, અવધારો ગુણગાતારે;
ખામી નહિ મુજ ખીજમને, કદીય હોશો કૃણાતારે, સં

ભાષાર્થ:—હે સંભવ જિનશ્રેષ્ઠ! હે મુણ્ડ પ્રભુ! (મારી)
વિનતિ સ્વીકારો! મારી સેવા ચાકરીમાં ખામી નથી (તો આપે)
'હવે કૃણના આપનારા ક્યાં ઘરે?' ૨

વિવેચન:—આત્મિક અતિથયોગના સંભવ (હોવાપણું) જોઈને
વિવે છે એવા સંભવનાથ પ્રભુની સ્તુતિ કરતા સ્તુતિકાર કહે છે
હે સંભવ પ્રભુ! ભક્તિ કરનાર તરફથી થવી સેવા-ઉપાસના-
અરપણના બલુનારે-સમજનારે નેવા ભક્તજનની કદર કરને
જોઈએ એમ જગતમાં પ્રવૃત્તિ છે તેથી હે ગુણસ પ્રભુ! મુજ જે

છતાં પણ મારી આ અરજ આપ મન ઉપર ન હોય-એ માટે
 દરકાર થાએ-એ બાબત કાંઈ વિચારજ ન કરો તો પછી આ
 સ્વરૂપ વિચારી શકવાની પૂર્ણ સ્થિતિએ પહોંચ્યા પછી અને લોક-
 દાનજ તથા લોકવ્યવહારનો ત્યાગ કર્યા પછી હવે આપને મારા
 મનોવાંછિતની સિદ્ધિને માટે ખાનગીમાં શું કહેવું ? એ બાબત
 મને કાંઈ સૂઝતું નથી. કોઈ માણસને કાંઈ અરજ કરવી હોય
 તો તેને પ્રથમ ખાનગીમાં કહેવાય અને પછીથી લોકોની હાજર
 વચ્ચે કહેવાય અને તેમ છતાં અરજનો સ્વીકાર ન થાય તો પછી
 ફરી ખાનગીમાં કહેવાથી કાંઈજ ફગ નથી, એવી લોકિક પદ્ધતિ
 છે અને કર્ત્તવ્ય પણ એજ પદ્ધતિને અનુસરીને પોતાનું વજ્રજ
 અત્ર નજાવ્યું છે. ૨

ખોટ ખમત કો નહિ, દીલએ વાંછિત હાનેરે;
 કહેજાનજર પ્રમુલ નળી, વાર્ષિ સેવક વાનેરે, સંભવનાથ.

આચાર્ય:—આપના ખમતમાં ખોટ નથી તે સ્પષ્ટિત (વસ્તુ)
 હું જાણ આપા ! (એ) પ્રમુલી વધુ દષ્ટિ (દોષ નોજ) સેવકો
 વાન (આત્મિક રંગ) વર્ણ ૩

વિવેચના:—વળી હે કહેજાનિધિ ! હું જે વસ્તુની માગછી કરું
 હું તેની આપના બદારમાં જતાપણ આછાસ-ઘણપ-ન્યૂન
 નથી ! તેમ તે આપવાથી છુટી જવાનો આપને બધ નથી ?
 આપને એ બાબત વિચાર કરવો પડે ! માટે આ સેવકજન ઉપર
 કૃપા દેવી તેનો જે કચ્છા-માગછી આત્મિક મુજો પ્રકટ કરાવી આ-
 પવાની છે તે પૂરી કરો-તેના મનોવ્ય પૂરે, આપનો કૃપા દષ્ટિ-મીઠી
 નજર વિનય એનું કાલું સિદ્ધ થવાનું નથી. એવી મહેરબાની હો

તોજ મારી આત્મિક નિર્મળતા યજ્ઞ અને પશ્ચાન્ન ઉત્તરોત્તર-ક્રમે
ક્રમે વધજે એમ આ સેવક પોતાના દૃઢ્યમાં જરાજર-નિઃશંકપણે
સમજે છે અને તેથીજ આટલી વિનવણી કરે છે તો એ ઉપર
આપ જેવા મહાપુરુષે અવશ્ય ધ્યાન આપવું જોઈએ. ૩

કાળસ્રખિ નદિ મતિ ગણેા. ભાવસ્રખિ નુમ હાથેઃ
સંયત્તું પાયુ ગજ ખચુ, ગાજે ગયવર સાથેઃ, સંભવ. ૪

ભાવાર્થ:—‘ કાળસ્રખિ ’ નથી (ગંમ) નન ન ગામના કેમકે
આપના હાથમાં ભાવસ્રખિ છે સઘનું એવું પાન દારૂ નું ગા-વ્ય
મહોદા હાથીની સાથે ગાજે છે. ૮

વિવેચન:—હે ભગવન્ ! આપ કદાચ એમ નજાણા કે ‘ અ-
ત્યારે મોક્ષગમનને ચોખ્ખા કાળ નથી ’ એટલે કાલસ્રખિ નથી
તો હું આપને નમ્રતાથી મળ્યાવીશ કે કાળસ્રખિની જરૂર નથી
કેમકે આપની પાસે ભાવસ્રખિ છે-મોક્ષગમન પાવન આત્મ
શક્તિ આપને તો બહુ-મહત્ત્વ ધેરેલી છે તો એમ વા જરૂર
જોઈ શકિત મને આપે ! એથી નાર કાલ પડે નહિ થયે !
જગી આપ વિચાર કરીને જુઓ કે જ હાથીના ખચ્ખામાં ચાલવા
જોઈ શકિત હોવી નથી-જની સ્થિતિ ટુમચુ તોય છે-જના
પગ જગીન ઉપર ટકતા નથી તેજ ખચ્ચુ જ્યારે મહોદા હાથીની
સમીપમાં હોય છે ત્યારે કેવું જાતું છે ? તેના અગમ્ય હેતુ
ઉત્સાહ વધા તેના પગમાં ફેટલું જોર-સામથ્ય આવે છે ? તેજ
સુજળ આપ મારામાં શક્તિ પ્રેરો !-પ્રાત્સાહન મૂકો ! એટલે
હું પણ સ્વેચ્છે ઈદ સ્થાનપ્રતિ ગમન કરી ત્યા પહોંચી શકીશ ! ૪

દેશો તો તુમહિ ભદ્રું, બીજા તો નવિ (બીજા સ્થાને) બાધુરે
વાચક યશ કહે સાંધશું, ફળશે એ મુજ સાધુરે, સંભવ. ૫

સાવાર્થ:—(જો) દેશો તો, આપણ ભદ્રું (દેશો), બીજાને
હું વાચવાનો નથીય, વાચક યશ સ્વામીને કહે છે કે મારો એ
(નિઃશય) ખરેખર ફળશે ૫

વિવેચન:—હે કૃપાનિધાન ! મને એક બાબતની શિક્ષણ ખાતરી
છે કે હું જે માથું છું તે ભલી વસ્તુ જો દેશો તો આપજ
દેશો ! આપ વિના અન્ય કોઈ પણ તે આપવા સમર્થ નથી !
આપ વિના અન્ય કોઈની પાસે તે વસ્તુજ નથી તો પછી તે આપે
ક્યાંથી ? અને તેઓની પાસે તે બાબત માયના કરવાથી ફળ પણ
શું ? મને એવો નિઃશય હોવાથી હું બીજા કોઈની પાસે મા-
યના કરવા જવાનો પણ નથી. આપની સમક્ષજ દહતાંથી ઉભો
છું. એવા વિશ્વાસથી કે બહેલા મોહ પણ આપજ ફળદાયી થશે.
વાચક મહારાજા અંતે સાંધને-પ્રભુને-શાંત યોગીશ્વરને કહે છે કે
મારો ઉપર કહેલો નિઃશય-ઉપર જણાવેલી ટેક-પ્રતિજ્ઞા અંતે-ગમે
ત્યારે પણ ફળશે ! ફળશે !! ને ફળશેજ !!! એમાં શેષ પણ અ-
સત્ય-ખોટું કે શંકા રાખવા જેવું નથી. ૫

૪ શ્રી અભિનંદન સ્વામીનું સ્તવન.

દીદી હો પ્રભુ દીદી જગગુર તુજ,
મૂર્તિ હો પ્રભુ ! મૂર્તિ મોહન વેત્તડીલ;

ભાવાર્થ:—હે પ્રભુ ! હું તમારો સાથે મળી ગયો છું. મારો જન્મ ફળાર્થે ભલું થું. અને મને હાથમાં રાખી રાખ મળ્યું તથા મારા આંગણમાં કર્પવૃક્ષ રાખ્યો (હું સમજું છું).

વિવેચન:—હે દીનનાથ ! તમને મળવાથી હું તમારા સ્વર્ગ પામી ગયો—ફક્ત અગ્રે તન્મય થઈ ગયો, તેથી મારું ઉદ્ધાર બન્યું એમ હું સમજું છું અને મહા પુન્ય થોડે મનુષ્યને પ્રાપ્ત કર્યો તેની સાચી સફળતા થઈ એમ માનું છું. જગત્ત્રિલોક મણી રત્ન (જે ચિત્તિનિવ વસ્તુ પૂરી પાડે છે) વગર પ્રવર્તે હાથમાં આવી ચડ્યું એમ માનું છું અને ઉચ્છાન્નસાર ભોગપ્રાપ્તિ પૂરી પાડનાર કર્પવૃક્ષ ત્વંચં મારા ધરના ફળીવામાં ઉઠ્યું એ હું સાચી રીતે માની શકું છું. ૨

ભાજ્યા હો પ્રભુ ! ભાજ્યા પૃથ્વ્ય અંકુર,
માજ્યા હો પ્રભુ ! મુક માજ્યા પાસા હાથાણા,
વૃજ્યા હો પ્રભુ ! વૃજ્યા અમીરમ મેઢ,
નાડા હો પ્રભુ ! નાડા અણુમ, શુભ દિન વાજ્યાણ.

ભાવરથ - હ પ્રભુ ! માન પૃથ્વ્યા અંકુર પ્રાપ્તિ, માજ્યા પાસા પત્ર, અણુ રસના મેઢ વર્ણ, નમણા દિવસ અને મારા દિવસના આજ્યા (એમ હું માનું છું) વિવેચન. - બીજી વાચ્ય સાથે આ માયાને સંબંધ છે. બીજી વાચ્ય કદાચ પ્રમાણે જ્યાં પ્રભુચરણને પ્રાપ્ત કરવાથી મળે

આહતાં હો પ્રભુ આહતાં સમજન હેજે લગ્યાહ.

ભાવાર્થ—હે પ્રભુ ! (એમ) જૂખ્યાને ઘેર મળ્યા, તરસ્યાને મૃત મળ્યું, ઘાકેલાને પાલખી મળી અને જે સ્વજનોને મળવા ઇચ્છા હતી તે સ્વજનો હેતુપૂર્વક મળી ગયા (એમ હું માનું છું.)

વિવેચન:—આનો સંબંધ પણ બીજી જાયા સાથે છે. હે પ્રભુ મળી હું એમ માનું છું કે જૂખ્યા મનુષ્યને ઘેરનું લોભન મળ્યું (જૂખ્યાને સૂકો શેડકો પણ સાકર જેવો લાગે તો ઘેર જે ઉત્તમ ગણાતી ચીજ મળે તો તેથી થતા આનંદની તો વાત શી કરવી !), વૃષાતુરને દેવતાઈ જળ (અમૃત) મળ્યું (સામાન પાણી કરતાં અમૃતના પાનથી અતિ-ધણી વૃષિ થાય એ કહેવાઈ જરૂર નથી), ઘાકેલા માણસને પાલખી મળી ખાડાખડીયા તં પત્થર અને ટેકરાવાળી જમિ ઉપર રમણીયું ગાડું મળે તો પણ ઘાકેલા માણસને એક આશીર્વાદ રૂપ થઈ પડે તો પછી પાલખી-મુખપ્રસન્ન મળે તેથી તેને જે વિશાંતિ પ્રાપ્ત થાય તંતું તો વર્વ નજરું કરવું !) અને ઇચ્છા કરવાની સાથેજ સ્વજનો મળી મદ્ય એટલુંજ નહિ પણ તેઓ ખરા હેતુપૂર્વક મળ્યા એમ હું માનું છું વૃષાતુ અને પરાપકાર કરવાના સ્વભાવવાળા-એ અર્થેજ પોતાને જમનને વિશે જન્મ છે એમ માની વર્તનારા સ્વજનો એટલે સંત પુરો નાસીપાસ થઈ ગયેલા-હિંમત હારી બેઠેલા દુઃખી મનુષ્યને આપાસન-ધૈર્ય આપી તેની મૂંઝવણ-આપત્તિ માત્ર દૂર કરે છે. એમનો મિત્રાપ થાય અને એઓ આપણી સાથે હળીમળી બાપ તે એમની સોજનથી આપણું ખરેખરું કમ્બાણુ થાય છે. દરેક પોતાના દિગ્ગંધે આપા સંતજનને સોપી કાઢી તેની ત્રિકરણ યોગે ભક્તિ કરે

આહવાદ થાય એ સ્વાભાવિક છે) અને સમુદ્રના જળમાં પડે
અને ઉપર તરી આવે જયવા માટે વલ્લભાં મારતા-તરફડીયા ખા
માણસને વહાણ મળ્યું, એમ હું માનું છું. આ કૃપમ પંચમકાન્દ
કૃપાપ્ય-જહુ મુસ્કેલીથી પ્રાપ્ત થઈ શકે એવું, તમારું દર્શન
દાખ્યો તેથી ચારી દીર્ઘ કાળની સર્વ આશા ફળવતી થઈ એ
; નિઃશંકપણે માની શકું છું. ૫

વાચક હો પ્રભુ ! વાચક યશ તુમ હાસ,
વિનવે હો પ્રભુ ! વિનવે અભિનંદન સુણોહ;
કહી (દી)એ હો પ્રભુ ! કહીએ મ દેશો છેહ,
દેખે હો પ્રભુ ! દેખે સુખ દરિશન તણોહ.

ભાવાર્થ—હે અભિનંદન પ્રભુ ! તમે સાંભળો ! વાચક યશ
તમારો હાસ એ પ્રમાણે વિનવે છે કે હો પ્રભુ ! હવે મને ક્યાં
પણ છેહ ન દેશો અને દરિશનનું સુખ આપજો. ૬

વિવેચન—હે સ્વામી ! તમારો અનન્ય સેવક-જેણે આપ એ
કનેજ નાથ તરીકે સ્વીકાર્યા છે માટે આપનો ખાસ કૃપાપાત્ર
સેવક વાચક યશ ઉપર કહ્યા પ્રમાણે જણાવીને છેવટે વિનવે છે
છે કે હો પ્રભુ ! તમે એક વાર મને દર્શન આપ્યું છે તો હવે કહી
પણ મને છેહ ન દેશો અથવા સમક્ષિતને આવરનારાં કર્મરૂપ આ
વરણોને દૂર કરીને મહા પ્રયાસે મેં તમારું દર્શન એટલે સમક્ષિત
મેળવ્યું છે તો તેથી હું ક્યારે પણ પતિત ન થાઉં-એ દર્શન
શુભાવી ન બેસું, એટલી કૃપા આપ અવશ્ય કરજો-વારંવાર ભવે

ભવમાં મને દર્શન આપજો અને તેનીજ સાથે મને ઉચ્ચતમ દેહ-
તેનું સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કરાવી તેથી પરંપરાએ મળતું જે દર્શનનું
અર્થ મુખ (મોક્ષ દ્વં) તે મને આપજો (પ્રાપ્ત થયેલું સ્વયોપ-
શમ સમ્યક્ત્વ આદ્યું ન જતાં તે ક્ષયિકના રૂપમાં ફેરવાઈ જાય
એવી માગણી અત્ર કર્તાએ કરેલી સમભય છે). તે સાથે પ્રભુના
દર્શનસંબંધી-જિનગિજના દર્શનસંબંધી મુખ પણ નિરંતરને
માટે હૃદયુ છે. ૬

—૦૬૩૩—

૫ શ્રી સુમતિનાથ સ્વામીનું સ્તવન.

સુમતિનાથ ગુણશુ' મિલીલ, વાધે મુજ મન પ્રીતિ;
તેલખિંદુ જેમ વિસ્તરેલ, જળમાંહે ભડી રીતિ,
સૌભાગી જિનશુ' લાગ્યો અવિહૃત રંગ. ૧

ભાવાર્થ:—સુમતિનાથ પ્રભુના ગુણ સાથે મળીને જેમ જળમાં
તેલનું દીપું સારી રીતે વિસ્તારને પામે છે; તેમ (એ પ્રભુ ઉપર)
મારા મનમાં પ્રીતિ વધે છે. સૌભાગ્યવાન પ્રભુ સાથે મને (પ્રી-
તિના) ખસી ન શકે તેવા રંગ લાગ્યો છે. ૧

વિવેચન:—ચોક્કસ (રૂપી, સારી) છે માત્ર (બુદ્ધિવિલાસ)
જેની એવા સુમતિનાથ પ્રભુની સ્તુતિ-ગુણશામ કરતાં કર્તા મહા
પુરૂષ કહે છે-વિચારે છે કે, સુમતિનાથ પ્રભુના સદ્ગુણ ગુણો સંબંધી
વિચારણા કરતાં, તેમાંજ તદ્દીન-એકાગ્ર યત્ન મારા મનને આંત-
રિક રાગ એ પ્રભુ પ્રત્યે પ્રતિસમય વધતોજ જાય છે. આ મા-

મામાં તથા અન્ય ગાયત્રીમાં આના સમર્થનમાં કવિ
આપે છે. જેમ પાણીમાં તેલનું એક ટીપું પડ્યું હોય તે
તેમાં સર્વજ્ઞ ફેલાઈ જાય તેમ મારા મનમાં પ્રભુ પરની પ્રીતિ
વૃદ્ધિને પામે છે. સૌભાગ્ય નામકર્મના ઉદયવાળા અને તે
સર્વજનને ઈષ્ટ એવા પ્રભુની સાથે મને કેઈ પણ પ્રત્યક્ષ-
અથવા શ્રદ્ધા ન થકે-ફર પણ ન થઈ શકે એવો પ્રીતિનો
લાગ્યો છે. એ રંગ ઉતારી નાંખવા કેઈ મારા ઉપર મુક્તિ
મુક્તિ કે ઇન્દ્રજાન આદિના પ્રયોગો કરે તોપણ તે રંગમાં ફેર
થઈ શકે તેમ નથી એવો તે સચોટ રંગ છે. ૧

સગળનશું જે પ્રીતડીલ, છાની તે ન રખાય;
પરિમલ કસ્તૂરીતણોલ, મદીમાંદે મહકાય. સૌભાગી.

ભારતીય :- સર્વજ્ઞ સાથે થયેલી પ્રીતિ છાની રાખી સામ
નથી. જેમ કસ્તૂરીનો સુમધ પૃથ્વી ઉપર મહકે છે-સાંધે સ
નથી (તેમ). ૨

વિવેચન :- ઉત્તમ પુરવો સાથે થયેલી પ્રીતિ સ્વાભાવિક છે
તેમ બંધનમાં જબ્બાર આવે છે-બંધાર પડે છે. શુદ્ધોની પ્રાપ્તિ
અર્થે જે પ્રીતિ થયેલી હોય છે તેથી સ્વાભાવિક જોડાણ
અને કોઈ જાણ કે સંકેત હોયો નથી તેથી પ્રીતિને સુમ સ
વાતું નામને કમું કારણ-પ્રયોજન પણ હોતું નથી, જ્યાં એવી
પ્રીતિ પ્રાપ્તિ થયા સ્વરૂપમાં સર્વજ્ઞાન હોય છે. જેમ કસ્તૂરી
(ઉપરકથ્તો કેવળ જાદી) નો સુમધ સ્વરૂપને પૃથ્વી ઉપર

અંદાંથી-પડાંથી આચ્છાદિત હોય તોપણ તે છાની રહી શકતી
 ૧થી અર્થાત્ આ શેરહીજ છે એમ દૂરથી પણ જણાઈ આવે છે,
 તેજ પ્રકારે ઉપાખ્યાયજી મહારાજ કહે છે કે પ્રભુ ઉપરનો મારો
 પ્રેમ પણ દોષથી રોક્યો રોકાય તેવો નથી-અટકાવ્યો અટકે તેમ
 નથી-દોષ પણ પ્રકારનો અવરોધ તેના ઉપર પોતાની સત્તા બે-
 સાદી થકે તેમ નથી. આ સ્તવનમાં જૂદાં જૂદાં સમીચીન દુષ્ટાંતો
 આપી કર્તા પુરૂષે પોતાનો પ્રભુ ઉપર કેવો અને કેટલો અતુલ
 પ્રેમ છે ? તે વિસ્તારથી દર્શાવ્યું છે. બધા જીવોને તે વિચારણીય
 અને મનનીય છે અને પ્રભુ ઉપર પ્રેમ રાખવો હોય તો આવોજ
 રાખવો જોઈએ તેનું જો સૂચક છે. સ્તવનનો સાવ બહુ સરળ
 અને આહ્વાદજનક છે. ૫

૬ શ્રી પદ્મમલ સ્વામીનું સ્તવન.

પદ્મમલ જન જઈ અળખા રહ્યા, લહાંથી નાવે લેખોજ,
 હામળ ને મચી તીહાં નવિ સંપજે, ન ચણે વાટ વિશંપોજ,
 સુગુણ સનેહારે કહીય ન વિસરે. ૧

ભાવાર્થ:—પદ્મમલ પ્રભુ (અર્ધીથી) દૂર જઈને રહ્યા છે,
 ત્યાંથી પત્ર આવતો નથી, હામળ અને શાહુ ત્યાં મળતી નથી
 (તેમ દોષ) માર્ગ વિશેષ ચાલતો નથી (તોપણ) સારા ગુણ-
 વાળા સેહી (પ્રભુ) ક્યારે પણ જુઝાય તેમ નથી

વિવેચન:—પદ્મના સમૂહ સરળી છે રક્ત શરીરની કંતિ જ-
 મની એવા પદ્મમલ પ્રભુની સ્થિતિ તથા સ્વરૂપ કર્તા સ્વગત

નિમારે છે. આ છુટા પ્રભુ, ઈર્ષ્યામુદથી મુક્ત કર્યો-ઈર્ષ્યો
 જાનિ નિનાદ કરી, ઈર્ષ્યારથી તવન દવસ મર્ષ, સંસાર
 રેડ ડોડી, આસારિ જનોની જુરા પડી, માત્રપુરીમાં જપ્તને
 રાખ્યા છે. ને સ્વર્ગના નવાની સ્થિતિ જાણી રાખવાના સાધ
 રૂપ પદ્મ આપનો નથી, તમ તજ સજવાના ગાધના કાગળે અ
 થાહી ત્યાં મગલ નથી. પગી ત્યાં પદ્મચર્યા માં વર્તમાન સમ
 આ ફરિ રક્તો પશુ વડા નયા છાપ ગમના ગુણના નિધિ અને
 એમના સ્વરૂપનું જ્ઞાન કરનારા સગીજના ઉપર રાજ ગાખનારા
 કે પ્રભુ મારા દુઃખમાથો ત્યાર પશુ તરુન પગ નયો, એમના
 છાપની છાપ મારા દુઃખમા અવી નવાડ વડલી કે સપસાગ
 થી તરવા માટે એ પ્રભુ વિના જનાના જન્મ ૧૯ આતબન
 કોઈ પશુ નથી એવો મને હક નિશ્ચય થતો ૧ ૧

ધર્માંથી તીર્થાં જઈ કોઈ આવે નહિ, કંઈ કહે મ દર્શોહી;
 જેકનું મિત્રકું દોહીહુ તેકનું, નેક તે આપ કિતેરોહી, સુન્દર

આવાર્થ:—અહીંથી ત્યાં જઈ કોઈ આવતું નથી - ન સં
 રેડા કહે (એ રીતે) જનનો મગાપ થયા દોહીહી ત્યાં જનની
 સાથે સ્નેહ (રાખ્યો) તે પાછાનેદુઃખરૂ ૧૭ આ આત સારવ છે.) ૨

વિવેચન:—કદાચ મારી અવી હજી થાય કે ત્યાં કોઈ મા
 મોકલી સંદેશો કહેવરાવી એમના સમાચાર મગાવું ! પણ
 સ્થિતિ એવી છે કે અહીંથી ઘણા મનુષ્યો ત્યાં જાય છે ખરા
 ત્યાંથી પાછો સંદેશો આપવા કોઈ આવતું નથી-ત્યાં જના-

રને પુનરાવર્તનજ નથી, એ જોડાઈ મુંઝવણ છે. (આ કથનમાં દોષ અને કાળજી વિષય લીધી નથી.) આ પ્રમાણે એમનો મેળાપ થયો અતિ દુર્લભ હોય તેમની સાથે સ્નેહ શું રાખવો ? રાખવાથી કળ પણ શું ? હું એમના તરફથી એમની સ્થિતિના સમાચાર મેળવવા ઇચ્છું—તેમને મળવા ઇચ્છું, પણ એ ઇચ્છા કોઈ રીતે ફળીભૂત તો થાય નહિ એટલે પરિણામે મને પોતાનેજ દુઃખ થાય, એજ એમના ઉપર સ્નેહ રાખવાનું કળ મને તો મળે છે, બીજું કળ મને તો કંઈ સમજું નથી, છતાં હું એમને જાણી તો શકતો નથી. (આ અને આ પછીની જે ગાથાઓના વિચારો કર્તાએ વ્યાપકારિત્વ દષ્ટિએ દર્શાવ્યા છે, એ વિચારતાં સમજી શકાય તેવું છે.) ૨

વીતરાગશું રે રાગ તે એક પળો, ક્રીને કવણ પ્રકારોલ;
ધોડા દોરે સાદેખ જ્વાળમાં, મન નાણે અસવારોલ. સુ૦ ૩

સામાર્થ્ય:—વીતરાગ પ્રભુથી એક પક્ષી રાગ કેવી રીતે કરે? માત્રીકની લગામ અનુસાર ધોડા વેગમાં દાડવા કરે (પણ) તેના ઉપર સ્વારી કરનાર તે પાત્ર મનમાંએ ન લાવે! ૩

વિવેચન:—રાગ સદિત પ્રભુ સાથે એક તરફથી રાગ (સ્નેહ) કેવી રીતે કરે? શામાટે કરે? તેથી લાભ શું ? હું એમને માટે બહુ તલસું ! કાળજી લખી સમાચાર મગાવું ! કે માણસ મેલકલી સદિગા પંદાંચાદી એ દ્વારા એમનાં સુખ દુઃખની સ્થિતિ જાણું ! કે શું કરે ! આ અને એવા બીજા અનેક વિચારો—ફિકર—ચિંતા

* ' જાળમાં-મર્જમાં ' એવો પણ પાઠ છે.

કઈ! અને એમના ધ્યાનમાં એ હકીકત આવેજ નહિ! એ
એ બાબતની દરકારજ નહિ! તે હવે એમની સાથે સ્નેહ
વાની બીજી કઈ રીતિ છે? બીજે કયો ઉપાય છે? એ મને દેખાતે
જણાતો નથી. આ તે એવું થાય છે કે સ્વાર ઘોડાને મંદ રીતે
સ્પર્શિત રીતે ચલાવવા લગામ દ્વારા જે રીતે સૂચવે તે રીતે ઘોડો
બીચારો પોતાને માટે કંઈ પણ વિચાર કર્યા વિના, માત્ર માલીકને
હુઆનેજ અમલમાં મૂકી ચાલે, દોડે પણ માલીકને તેની કંઈ
દરકાર નહિ! તે બાબત કંઈ ગણતરીમાં-લેખામાં કે હિસાબમાં
ન આવે! પ્રભુ અને મારી વચ્ચે આવીજ સ્થિતિ વર્તે છે—આવા
પ્રકારનોજ સંબંધ ચાલુ રહેછે અને તેથી અર્થ થવાથી કોઈ
વખત મને એવા એકપક્ષી સ્નેહથી કંટાળો પણ આવી જાય છે,
પણ કોણ બાંહે શું છે? કશું એવું વિશિષ્ટ કારણ છે? કે હું એ-
મને સ્વપ્ને પણ જૂલી શકતો નથી. ૩

સાચી ભક્તિરે ભાવન રસ કહ્યો, રસ હોય તીલાંદોય રીઝેલ
હોડા હોડેરે બીહું રસ રીઝથી, મનના મનોરથ સીઝેલ. સુ. ૧

ભાવાર્થ:—(પ્રભુ સ્વરૂપની વિચારણા ૩૫ । ભાવના રસને
જ સાચી ભક્તિ કહેલી છે (પણ) જ્યાં રસ હોય ત્યાં જન્મે રીઝે
છે (અને) એવા સ્પર્શથી—અન્યોઅન્ય રસની રીઝથીજ મનના
મનોરથ સિદ્ધ થાય છે. ૪

વિવેચન:—હું પ્રથમ વિચારો કરી ગયો એ બાબત કોઈ મને
ઉપાલંબ આવે કે “તારે તો પ્રભુ ઉપર હદ અદ્ધા પૂર્વક સાચી
ભક્તિ રાખી એમના સ્વરૂપની વિચારણામાંજ તત્પર રહેવું! (બીજા

ત્રીજા વિચાર ન કરવા !) અને એમની જાવના જાવવી ! એ-
મના શુભાશ્રમ કરવા ! એથીજ તેને ખરા રસ (જ્ઞાનંદ) ઉપજ
શે ! એજ ખરા રસ છે ! " તો તે ખારે કળુષ છે ! ખારે એ
જાળત કાંઈજ થંપા નથી ! પ્રભુ ખારી સાથે જમે તેમ વને છે !
છતાં મેં એમનું જાજ પર્વત વિસ્મરણ કયુંજ નથી ! પણ હું
હજી એક જાળત સમજી શકતો નથી, તે સમજાવો ! તે એ છે કે
જ્યાં એવો પ્રેમરસ વર્તેલો હોય ત્યાં જન્મે બ્યક્તિઓ રીઝે એમ
હોયુંજ નોંધ્યો ! હું રીઝું અને પ્રભુ ન રીઝે ! ઉત્તર ન આપે !
સારું પણ ન લૂએ ! એમ ન જ હોયું થયે ! જન્મેએ રીઝવું
જ નોંધ્યો ! પછી જન્મે વચ્ચે જ્ઞાનદિત વચ્ચે દરીદ્રાઈ થાય !
એક વાદે તેથી જન્મે જામિક વાદવાનું કરે, તે ઉપરથી પ્રથમ
બ્યક્તિ વળી વાદનામાં જામજ વધે, એમ ઉત્તરોત્તર રામ વધેનો
જાય અને ત્યારેજ મનના મનોરથ ઈચ્છા પ્રમાણે ફળીભૂત થાય-પૂર્ણ
રીતે સિદ્ધ થાય ! જામી અંકતરણી રાજથી તો કાંઈજ ન વળે !
તેમ છતાં પ્રભુ એ ઉપકારી પ્રભુ મને ક્યારે પણ વિસ્મરતા તો
નથીજ ! એ કાંઈ એમનો અપૂર્વ પ્રજાવ હશે ! એમ હું માનું છું. જ

પણ શુભવંતરે ગોઠે ગાજીએ, મ્હેણા તે વિશ્રામજી,
વાચક યશ કહે એકજ આશરે, સુખ સહુ ઠામોઠામજી. સુ-
ભાવાર્થ :—પણ શુભવાનની સોમતથી હું ગાજું છું (કારણ
કે) મહાપુરુષ વિશ્રાંતિના સ્થાનરૂપ હોય છે. વાચક યશ કહે છે
કે એજ આયવથી હું સ્થળે સ્થળે સુખ લઉં છું. ૫
વિવેચન :—ઉપર કહ્યા પ્રમાણે મેં જે વિચારો કર્યા તેને પ-
સ્થિતિ અને હવે જણાય છે કે શુભવાન પુરુષની સોમત હોય તો

કરૂં ! અને એમના ધ્યાનમાં એ હકીકત આવેજ નહિ ! એમ
એ બાબતની દરકારજ નહિ ! તો હવે એમની સાથે સ્નેહ કર
વાની બીજી કઈ રીતિ છે ? બીજી કયો ઉપાય છે ? એ મને દેખાતો
નથી. આ તો એવું થાય છે કે સ્વાર થોડાને મંદ રીતે
સ્વરિત રીતે ચલાવવા લગામ દ્વારા જે રીતે સૂચવે તે રીતે થોડા
બીચારો પોતાને માટે કંઈ પણ વિચાર કર્યા વિના, માત્ર માલીકને
ધુન્ધાનેજ અમલમાં મૂકી ગાયે, દોડે પણ માલીકને તેની કંઈ
દરકાર નહિ ! તે બાબત કંઈ ગણતરીમાં-લેખામાં કે હિસાબમાં
ન આવે ! પ્રભુ અને મારી વચ્ચે આવીજ સ્થિતિ વર્તે છે—આવી
પ્રકારનોજ સંબંધ ચાલુ રહેછે અને તેથી અર્થ થવાથી કોઈ
વખત મને એવા એકપક્ષી સ્નેહથી ઠંટાળો પણ આવી જાય છે,
પણ કોણ જાણે શું છે ? કશું એવું વિચિત્ર કારણ છે ? કે હું જે
મને સ્વપ્ને પણ બૂલી શકતો નથી. ૩

સાચી ભક્તિરે ભાવન રસ કહ્યો, રસ હોય તીર્થાંદોય રીઝેજ
હોડા હોડેરે બીજું રસ રીઝથી, મનના મનોરથ સીઝેજ. સુ. ૪

ભાવાર્થ :—(પ્રભુ સ્વરૂપની વિચારણા ૩૫ । ભાવના રસને
સાચી ભક્તિ કહેલી છે (પણ) જ્યાં રસ હોય ત્યાં જન્મે રીઝે
(અને) ઈલા સ્પર્શથી—અ-મોઅ-ચ રસની રીઝથીજ મનના
મનોરથ સિદ્ધ થાય છે. ૪

વિવેચન :—હું પ્રથમ વિચારો કરી ગયો એ બાજી કોઈ મને
પાવંશ આપે કે "તારે તો પ્રભુ ઉપર ૧૬ શ્રદ્ધા પૂર્વક સાચી
ભક્તિ રાખી એમના સ્વરૂપની વિચારણામાંજ વલખર રહેવું ! (બીજી

૭ શ્રી મુપાર્શ્વનાથ સ્વામીનું સ્તવન.

શ્રી મુપાર્શ્વ જિનરાજ, તું ત્રિભુવન શિરતાજ;
આજ હો છાજેરે હકુરાઈ, પ્રભુ તુજ પદતણીલ. ૧

ભાવાર્થ:—હે શ્રી મુપાર્શ્વ જિનરાજ ! તું ત્રણ ભુવનના મ-
સ્તકના મુકુટ રૂપ છા, હે પ્રભુ ! તારા (તીર્થંકર) પદનું ઐ-
શ્વર્ય ચોક્કસ રહ્યું છે. ૧

વિવેચન:—રૂઠું છે બે બાલુનાં પડખાં જેનાં એવા મુપાર્શ્વ
પ્રભુની સ્તુતિ કરતાં પ્રભુને ઉદેચીને—સંભોધીને કર્તા કહે છે. હે ઘસ-
લાગતવત્સલ શ્રી મુપાર્શ્વ પ્રભુ ! તું ત્રણ ભુવનના મસ્તકે મુકુટાલં-
કારરૂપ છે. જેમ મસ્તકે મુકુટ વિના મનુષ્ય કે રાજા ચોખતો નથી
તેમ તારા વિના આ સ્વર્ગ, મૃત્યુ અને પાતાળ લોક ચોખતા નથી-
નાથક વિનાના સૈન્યની જેવા નિસ્તેજ લાગે છે. તારા આધિપત્ય
વિના ત્રણ ભુવનની નીતિ રીતિ અસ્તબ્યસ્ત-અવ્યવસ્થિત વર્તે
છે. વળી હે પ્રભુ ! આજે તીર્થંકર પદવીની વિભૂતિ-ચોભા, પૂર્ણ
ચોખ સ્થાનરૂપ એવા તમને પામીને ગ્રોહક અને આકર્ષક રૂપે
પ્રકાશી નીકળી છે. તેવી ચોભા તમનેજ ઘટે છે-ચોભે છે. અન્ય
સ્થળે એવી ચોભા હોતીજ નથી. અત્ર ‘આજ’ એ શબ્દ છામસ્થા-
વસ્થાની પૂર્ણતા અને દેવદયાવસ્થાની પ્રાપ્તિ સૂચવે છે. આ સ્તવ-
નમાં પ્રભુના અષ્ટ મહા પ્રાતિહાર્યના સ્વરૂપનું વર્ણન આપવામાં
આવ્યું છે કે જે પ્રભુની હકુરાઈ-ગાદી લક્ષ્મીરૂપ છે. ૧

તેથી નિર્ભયતા પૂર્વક ઉચ્ચાદ સાથે જગતમાં વિદરવાનું મને
 કાંઈ અપજ્ઞને ઉભી થઈ નથી, ઉચ્ચ આવનાર આપણી, જુ
 વાનુચિરણ નીમિત્તે સ્થિતિ-ભેદની સંમતિ વિચારી રહે છે, જ
 ખતી ભવ છે, નામ સેવાની પદ્મ દિવસ ધરતો નથી, વાજ પ
 ચાંતો કરવા સમર્થ નો નથી, એમના પ્રભાવથી-એમની યોગિયો
 જગતમાં માણ થાય છે. એ સર્વ પ્રભાવ-મહાત્મ્ય એવા જગ
 જુવનાનેજ છે, એવા મહાપુરુષ નો અપજ્ઞને વિસામીરુપ છે
 એમનું વિસા પ્રભુસંજ્ઞામાં લાગેલું છે, પ્રભુતા આનમાં જોડે
 છે તેમને કર્મકાળ કંઈજ કરી શકતો નથી-કર્મકાળનું તે
 ઉપર કંઈજ ભેદ થાતું નથી એ જાણ જાણ સમજવા યોગ્ય છે
 જ્ઞાનિ એ હૃદયના આનમાં હોવાથી કહે છે કે એ પ્રભુતા જ
 પારથી-અનકંભનથી હું આ જગમાં રમી રમી મુખ પા
 રું, એમના સ્વરૂપની વિચારણાથી આનંદમય થઈશું અને નર
 નવા આસ્થિક મુજો પ્રાપ્ત થતાં-મહત્ત થતાં તેથી ઉત્થાવતા અ
 નંકનો લોકતા થાઈ શું, પરભવમાં પણ એથીજ, ઉચ્ચતર મુખ
 વાળી સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરીશ અને પુરપરાએ એથીજ હજી ફળ મેળ
 વીશ એમ મને યોગ્ય આત્મી-સંપૂર્ણ સિદ્ધાંત છે, મટિજ હું પ્ર
 થમથી કહેતો આવ્યો છું કે જ્યે તે કારણ હોય પણ એ પ્રભુ
 મને ક્યારે પણ વિરમણ થતુંજ નથી. એ કે પ્રથમ મને આનું કારણ
 સમજાતું નહોતું પણ અનેક વિકલ્પોને પરિણામિ ખડું કારણ હવે
 સમજાતું, તેથી મારી મૂંઝવણ દૂર થઈ અને પ્રભુનું વિરમણ ન
 થાય એવી મારી આંતરિક સ્થિતિને ટકો મળવાથી મને હવે પદ
 સવાર-અનવધિ આનંદપ્રાપ્ત-હર્ષકર્ષ થાય છે. ૬.

૭ શ્રી સુપાર્શ્વનાથ સ્વામીનું સ્તવન.

શ્રી સુપાર્શ્વ જિનરાજ, તું ત્રિભુવન શિરતાજ;
માજ હો છાગેરે ઠકુરાઈ, પ્રભુ તુજ પદતણીલ. ૧

ભાવાર્થ:—હે શ્રી સુપાર્શ્વ જિનરાજ ! તું ત્રણ ભુવનના મ-
તકના મુકુટ રૂપ છે, હે પ્રભુ ! તારા (તીર્થંકર) પદનું ઐ-
શ્વર્ય શાલી રહ્યું છે. ૧

વિવેચન:—રૂઢાં ■ જે બાળુનાં પડખાં જેનાં એવા સુપાર્શ્વ
જીની સ્તુતિ કરતાં પ્રભુને ઉદેશીને—સંજોધીને કર્તા કહે છે. હે શર-
વાગતવત્સલ શ્રી સુપાર્શ્વ પ્રભુ ! તું ત્રણ ભુવનના મસ્તકે મુકુટાલ-
ારૂપ છે, જેમ મસ્તકે મુકુટ વિના મનુષ્ય કે રાજા શોભતો નથી
તેમ તારા વિના આ સ્વર્ગ, મૃત્યુ અને પાતાળ લોક શોભતા નથી-
નાથક વિનાના સૈન્યની જેવા નિસ્તેજ લાગે છે. તારા આધિપત્ય
વિના ત્રણ ભુવનની નીતિ રીતિ અસ્તબ્યસ્ત-અવ્યવસ્થિત વર્તે
છે. વળી હે પ્રભુ ! આજે તીર્થંકર પદવીની વિભૂતિ-શોભા, પૂર્ણ
ચોઆ સ્થાનરૂપ એવા તમને પામીને મોહક અને આકર્ષક રૂપે
પ્રકાશી નીકળી છે. તેવી શોભા તમનેજ હો છે-શોભે છે. અન્ય
સ્થળે એવી શોભા હોતીજ નથી. અત્ર ‘આજ’ એ શબ્દ છદ્મસ્થા-
વસ્થાની પૂર્ણતા અને દૈવદયાવસ્થાની માસિ સૂચવે છે. આ સ્તવ-
નમાં પ્રભુના અષ્ટ મહા પ્રાતિહાર્યના સ્વરૂપનું વર્ણન આપવામાં
આવ્યું છે કે જે પ્રભુની ઠકુરાઈ-બાદા લક્ષ્મીરૂપ છે. ૧

દિવ્યધ્વનિ મુરદૂત, ચામર છત્ર અમૂલ;
આજ હો રાજેરે ભામંડલ, ગાજે કુંકુમિલ.

ભાવાર્થ:—દિવ્યધ્વનિ, મુરવર્જિત પુષ્પ, ચામર, આ
છત્ર (અને) ભામંડલ (એ પાંચ પ્રાતિહાર્યો) શાભી રહે
(અને) કુંકુમિ ગાજી રહી છે. ૨

વિવેચન:—પ્રભુ ભાલકોશ રાગમાં ધર્મ દેશના-ઉપદેશ આ
છે તે વખતે પ્રભુની બન્ને બાજુએ રહી દેવતાઓ વાંસળીમાં
નીકળે તેવા સ્વરથી તેમાં પૂરવણી-વૃદ્ધિ કરે છે, તેથી પ્રભુનો દિવ્ય
બને અઘોરિકા બની સમવસરણના પ્રાંત ભાગ સુખી વિસ્તારે છે.
સમવસરણનું પ્રમાણ ચાર ગાઉનું હોય છે છતાં તેમાં કોઠાગમે દે-
વતાઓ અને મનુષ્યો સમાઈ શકે છે, એ પ્રભુના અતિશયનું પ્રાકાર
ત્મ્ય છે. ચાર નિકાયના દેવોએ વર્ષાવેલાં જળસ્થળનાં ઉપર
ફૂલો આ સમવસરણમાં દીપ્તિ પર્વત સવળાં પથરાઈ રહે છે.
યોપિ પ્રભુ પદ્માએ કિલ્લામણા નહિ પામતા પુષ્પના છવે
બબ્બ રીતે શોભે છે. દેવતાઓ પ્રભુની બન્ને બાજુ ચામર વીંધે
છે. પ્રભુ પૂર્વાભિમુખે દેશના આપે છે પરંતુ બીજી ત્રણ દિશા
એ અંતરે તાદશ પ્રતિબિંબ કરે છે કે જેથી તેઓ ચાર મુખે દેશનાં
આપતા હોય તેમ જણાય છે. ચારે તરફ બને ચામર વીંધાય છે.
વળી દેવતાઓ પ્રભુની ઉપર ત્રણ છત્ર ઉપરાઉપર (પહેલું મોટું
પછી ન્હાનું પછી ન્હાનું એ રીતે) ધરે છે. તે છત્રો મૂલ્ય ન
યર્થ શકે તેવાં અમૂલ્ય હોય છે. પ્રભુના સુખની કાન્તિ અતિશય
હોવાથી તેમની સામું બેતાં બેનારની દષ્ટિ અંબાર્થ બાય છે તેથી
તેમના મસ્તકની પાછળ દેવો ભામંડળ (તેજપુંજ) ની રચના

કરે છે. તેની યોગ આકૃતિ હોય છે અને તેના સંસ્પર્શથી પ્રભુના મુખ ઉપરનું તેજ તેમાં સંક્રમિત થાય છે એટલે પ્રભુની સારું જોઈ શકાય છે, તે ભાગ્યજન પ્રભુની પાછળ ચોક્ષી રહ્યું છે. આ કાશમાં દેવતાઓ દુઃકૃષિનો નાદ કરેછે—દેવતાઈ વાજીર વગાડે છે. (આ ગાથામાં છ પ્રતિહાર્ય કહ્યાં છે. બાકીનાં બે પાંચમી ગાથામાં કહેલાં છે.) ૨

અતિશય સહજના ચાર, કર્મ ખપ્યાથી અગ્યાર;
આજ હો કીધારે ઓગણીસો, મુર ગુણભામુરેલ. ૩

ભાવાર્થ:—(આપને) કર્મથી—સ્વાભાવિક રીતે ચાર અતિશય હોય છે, કર્મના નાશથી (બીજા) અગ્યાર (અતિશય) થાય છે અને (વિનય, વિવેકાદિ ગુણોવડે) દીપતા-શાભના દેવો રહે ઓગણીસા અતિશય કરાવ છે. (કુલ ચોત્રિશ અતિશય પ્રભુને હોય છે.) ૩

વિવેચન:—આ ગાથામાં સર્વ મળીને ચોત્રિશ અતિશય પ્રભુને કેવી રીતે હોય છે તે દુઃકમાં બતાવ્યું છે, તેનો વિસ્તાર ક્ષણંતરથી બાણી લેવો. અહીં અતિશય ચબ્દવડે, લૌકિક કોઈ પણ પુરુષ કરતાં પ્રભુમાં જે બાહ્ય અપ્રતિમ શક્તિ વર્તે છે તે સમજવી. ૩

વાણી ગુણ પાંત્રિશ, પ્રાતિહારજ જગદીશ;
આજ હો રાજેરે દીવાજે, છાજે આકાશુંલ. ૪

ભાવાર્થ:—(આપની) વાણી પાંત્રિશ ગુણવાળી છે. જગતપ્રભુ આઠ પ્રતિહાર્યવડે વિરાજી રહ્યા છે, ચોક્ષી રહ્યા છે, (એ

પ્રાતિહાર્યો એમનેજ ઘટે છે.) ૪ (આજ સજ્જ માત્ર આવૃત્તિ
૩૫ છે.)

વિવેચન:—પ્રભુની વાણીમાં પાંત્રિય શુભ હોય છે. અત્ર
તેનો વિસ્તાર ક્યાં નથી પણ દુઃખમાં ઠહીએ તો એમની વાણીનો
આશય સર્વ જીવો પોતપોતાની ભાષામાં સમજી શકે છે. એ ઉપ
શુભ જીતામુએ અન્યત્ર જોઈ લેવા. અહ પ્રાતિહાર્યની શોભા એ
પ્રભુનેજ ઘટે છે—એ પ્રભુજ આ ઠકુરાઈને ચોખ્ય છે. અન્ય કોઈ
દેવને એવી પ્રભુતા હોતીજ નથી, હોવી સંભવતીજ નથી, તો
પછી તેની વિભૂતા તેનામાં હોયજ ક્યાંથી ? ત્રીજી ગાથામાં છ
પ્રાતિહાર્ય વર્ણુઆં છે. બાકી રહેલા બે હવેની ગાથામાં કહે છે. ૪

* સિંહાસન અશોક, બેઠા મોઢે લોક;

આજ હો સ્વામીરે શિવગામી, વાચકયશ થુણ્યોજ. ૫

ભાવાર્થ:—સિંહાસન કે જેની ઉપર અશોક વૃક્ષ રહેલ છે
તેની ઉપર ત્રિશજેલા (પ્રભુ) લોકોને મોઢ પમાડે છે, એવા

* આ સ્તવનની છેલ્લી ગ્રંથ ગાથાઓ નીચે મુજબ હોવી સંભવિત
છે કેમકે તેથી પ્રાતિહાર્યોનો કમ જરાજર સચવાય છે.

સિંહાસન અશોક, બેઠા મોઢે લોક;

આજ હો રાજેરે દીવાજે, બાજે આશુજ. ૩

અતિશય સદગુણ આર, કઈ અખાથી અખાર;

આજ હો કાપારે એવજીમે, સુર શુભ લાસુરેજ. ૪

વાણી શુભ પાંત્રિય, પ્રાતિહારજ જયદીય;

આજ હો સ્વામીરે શિવગામી, વાચકયશ થુણ્યોજ. ૫

શિવભામી પ્રભુની વાચક યથે સ્તુતિ કરી છે. સિંહાસન અને અંશોક વૃક્ષ એ બે પ્રાણિદાયી મળી કૃત આઠ થયાં.) ૫ .

વિવેચન:—દેવો ચાર દિગાએ ચાર સિંહાસન રચે છે. તેની વચ્ચે પ્રભુથી બાર ગુણ ઉચ્ચ અંગ્રોક વૃક્ષ હોય છે. તેની છાયામાં સિંહાસન ઉપર બેસીને પ્રભુ દેશના આપે છે—કોઈને પ્રતિબોધે છે અને સાંભળવા આવેલી (ચાર પ્રકારના દેવ, ચાર પ્રકારની દેવીઓ, સાધુ, સાધ્વી, શાવક અને શાવિકા ૩૫) બારે પર્વદાને મોહ પમાડે છે—પ્રેમ ઉપજા કરે છે. એ સમય પર્વદા પ્રભુ તરફ આકર્ષાય છે—નીમેલે વર્ષને સમસ્ત ગૃહકાર્ય છોડી—અપૂર્ણ રહેવા દર્શ પ્રભુની વાણી સાંભળવા દોડી આવે છે અને એ ક્રમે શાવત્ પ્રભુદેશિત મોક્ષમાર્ગ, પોતાપોતાની યોગ્યતા અનુસાર, શક્તિને નહિ કૃપાવશ્ય, સમજીને, બહુ માનપૂર્વક સ્વીકારી—મહણ કરી, પાણી, પ્રભુ સ્વરૂપ બની આવે છે—એમાંજ લીન ધર્મ જાય છે. એવા તાલવમુક્તિભામી—મોક્ષ જનારા (મોક્ષ ગયેલા) પ્રભુની વાચક મહારાજાએ વાણીવડે સ્તુતિ કરી છે. ૫

—૦૬(૩૩)—

૮ શ્રી ચંદ્રપ્રભ સ્વામીનું સ્તવન.

ચંદ્રપ્રભજિન સાહેબારે, તુમ છા ચતુરસુખણ, મનના માન્યા;
સેવા જાણે દાસનીરે, દેશો પદ નિર્વાણ, મનના માન્યા.
આવો આવો રે ચતુર સુખબોગી, કીજે વાત એકાંત અબોગી;
ગુણગોઠે પ્રકટે પ્રેમ, મનના માન્યા. ૧

ભાવાર્થ:—હે ચંદ્રપ્રભજનિ ! હે સાહેબ ! તમે ચતુર, દુર્મ
 જાનુ (અને) મનને પ્રિયછો, દાસની (કરેલી) સેવા બહોળા
 (તેથી) મોક્ષપદ આપશો હે ચતુર ! (અને) મુખભોગી !
 (પ્રભુ !) આવો ! આવો !! હે અભોગી ! (આપણે) એ
 વાત કરીએ (કારણ કે એ પ્રકારે) શુભની બાંધિથી પ્રેમ પ્રકટે છે.
 વિવેચન:—ચંદ્રની કાંતિ સમાન છે ઉજ્જવલ કાંતિ જે
 એવા આકાશ પ્રભુની કર્તા સ્તુતિ કરે છે. હે ચંદ્રપ્રભ પ્રભો
 હે મહારાજ ! સાંસારિક સર્વ મનુષ્યોના વિચાર, ઉચ્ચાર અને અ
 ચાર આપ જોઈ, બાળી રહ્યાછો અને જીવ તથા પુણ્યલક્ષના સમસ્ત
 ધર્મો પણ આપને પ્રત્યક્ષ છે. એ દરેક ભાવોનું આપને જ્ઞાન હો
 વાથી આપ ચતુર-વિચક્ષણ છો. વળી આપ સુરા છો તેથી જે સેવા
 જનો આપની સાચી સેવા કરે છે તે આપના લક્ષ્ય બહાર નથી
 આપ એ સેવાનો બહોળો યોગ્ય રીતે આપનારા છો. તેથી આપ
 મને નિર્વાણપદ આપશો એવી મને ખાત્રી-વિશ્વાસ છે. હે ચતુર !
 અને ખરા (શાશ્વત) આત્મિક મુખના લોકતા અને પૌણ્યલક્ષ
 મુખના અલોકતા પ્રભુ ! આપ જરા એકાંતમાં મારા અંતરમાં
 પધારો એટલે આપણે એકાંતે વાત કરીએ. મારા દુઃસ્વગત ઉભ-
 રાઓ દુઃસ્વ ખોલીને-લેટલાવ ટાળીને કાઢું. એ રીતે શુભો મિત્ર-
 ત્વમા માટે કરેલા પવિત્ર પ્રવાસથી સાચો પ્રેમ પ્રકટે છે. અહીં
 પ્રેમનેજ પ્રભુ સમક્ષ અતર્કીય શુભ (ખાનગી વાત) કહેવાનું છે,
 અને એમ કરી પ્રભુ ઉપર પ્રેમ પણ પાતાનેજ પ્રકટાવવાનો છે,
 ત્યાં ભક્તિભાવથી પ્રભુને પણ પાતાની સાથે મેળવી લેવા માટે
 યત્નનાં વચનો કહ્યાં છે. અહીં જે એકાંતમાં વાત કરવાનું હતું
 તે એટલા માટે કે જે કાંઈ કરવું તે આત્મસાક્ષીએજ કરવું

મોક્ષ છે. “આત્મમાર્ગે ચર્ચે ત્યાં, તોમનણું શું દાખી, જન માન
 રંગન પર્મનું, મૂલ ન કોઈ બદામ” આ મમકોનું દેવતા પુર
 પોતું મન પણ છે. ‘પાને મારું’ કહેતું રોય તે કાં દોન ખાદ
 આદ-મદાર આપે-કોઈ કહો, કે આપે કોઈ મહત્ત કરનામ. અને
 એ કોઈ મારગ માય ત્યાંજ શાન્ત થનારોપાદેવ આ દર્શન
 ખાલ દા.યમાં રાખવા મોક્ષ છે. અહીં સેવક જન મનુનેજ કહેવા
 મોક્ષ કહીને મક્કા દરવાજા છે, તેથી લોકાને તે જળાવવાના વિ-
 શાલ પાતુ રાખવામાં આપેથી નથી, કે કષ્ટ રાગાદિ રોકાયે તે
 છે. દુરયમન દેવતાને કહાય આહીને કહાય કે મનુ મનુ પા
 કહિયે હોય ત્યાંજ જાને અને કોઈ દરવાજા ન લુપ્તની નાં. અને
 તે અવશ્ય લાગે પ્રેમ માર્ગાંને આપે સદેહ નથી. ૧

મોક્ષું અધિકું પાતુ કહે, આસગાયત લેલ, મન
 આપે કાગ જે આપુ કહે, ગિરગા મારુંજ નેલ, મન
 આત્મા મીતુ ગણુ ૨

આપાર્થ.—કે જનુ દગી નમેલા હોય (૧) આપું અને
 પાતુ કો (૨) જનમા પાતુ ૨). નાલક પુર નેજ કોવાય .
 કે કાલ પિતા કાગ આપે ? ૨

વિવેચન.—કે મનુ લાકેના વારવારના ન ન પાતી મહુ દગી
 નમેલ દોય તે દગી નમેલા બાગકની નેમ, માળાપ મને લેતું
 આપે તોમણુ મોક્ષુ વણું કહે પણ તેથી નેમ માળાપ કાષ્ટિયુ મન
 મ. લાગતા નથી તેમ આપે પણ અમારે માટે મનમા કા

વળી એવો હળી ગયેલો પ્રાર્થક પોતાને જેમ આવડે નાંખે. પ્રભુ આમળ શું કહેવું? કેટલું કહેવું? કેવી રીતે કહેવું એનું જ્ઞાન ન હોવાથી કવચિત્ કહેવા યોગ્યથી એાણું કહે કવચિત્ બ્યર્થ વિસ્તાર કરી વિશેષ પડતું પણ કહી નાંખે. યસ્ત રાગ-ભક્તિભાવ વડે પ્રાર્થના કરવા માંડે ત્યારે પોતે જોણે છે તેનું તેને જ્ઞાન ન રહે એ સંભવિત છે, પરંતુ સાંભળનાર ગુરુજન ભક્તજનની આ સ્થિતિ બાલુતા હોવાથી તેઓને જો ભાખત હેય પણ જોડું લાગતું નથી. પણ કર્તા કહે છે કે હું તો એમ કહું છું કે એમાં કહેવાની-માગવાની જરૂર જ રી છે કેમકે જેઓ વગર માગ્યે પ્રાર્થકની દૃષ્ટિ બાણીને તે પ્રમાણે આ તેજ મહાપુરૂષો કહેવાય. લૌકિક જનોની પાસે આપણે બહુ વિશિષ્ટ પૂર્વક માગણી કરીએ ત્યારેજ તેઓ આપણી માગણી સ્વીકારે પણ લૌકિકાર પુરૂષો તો તેમ નજ કરે. તેઓ તો વગર માગ્યેજ આપી દે. માત્ર એટલુંજ જુઓ કે માગનારમાં તથા પ્રકારની ચોંટાળ્યા છે કે નહિ! જે યોગ્યતા હોય તો પછી તેઓ માગણીની રાહ ન જુઓ. 'માગ્યાવિના મા પણ ન પીરસે' એ લૌકિકિય એમને લાગુ પડે તેમ નથી. તે જે કદાચ લાગુ પડે તો લૌકિક અને લૌકિકાર પુરૂષોમાં નિદજ પડે નહિ! પણ વાસ્તવમાં એ બનતુંજ નથી! એ બન્ને વચ્ચે ભેદ છે તે કાયમજ છે। ૨.

દીન કહ્યા વિષુ દાનથીરે, દાતાની વાંધે મામ, મન
જળ દીએ આતક ખીજવીરે, મેંદ હુઓ તીણે શ્યામ.
આવોં કીજોં ગુણં

સાવાઈ:—(અમે) દીન (હીએ એમ) કદા વિના દાન
આપવામાં આવે તે તે ; થી દાન આપનારનો મહિમા વધે છે.
બાપી) આનકને ખીજવીને મેઘ જગ તો આપે છે પણ તેથી તે
પામ થક ગયો છે ! ૩

વિવેચન:—‘ હે શેઠ ! હે પુન્યશાળી !! અમે ગરીબ-રાક-
નેરાધાર હીએ ! અમને દાંઈ આપા ! ! ’ એમ મેંકડાગમે શબ્દ
કચ્ચારી અરજ શુભરવાથી જેઓ દાન આવે છે, પછી તે બાવપૂ-
રુંક હોય કે ભિષ્મકથી થતા-મગતા કંટાળા દૂર કરવા માટે શુભને
વધને હોય કે અમે તેમ હોય પણ નેથી દાનનાં મહિમા વધતા
નથી. પણ એવી અન્ન શુભરવા વિના અથવા તદન સામાન્ય અન્ન
સાંભળીને પાત્રાની દુઃખ વિચારી. દવા રાખી જે દાન આવે છે
તેનો મહિમા બંધા વધે છે. પ્રથમ પકિતવાળા પુરુષો જ્યારે
ચાચકાના બહુ ટગવળ્યા પછી પ્રાયઃ શુભને વર્ણ આપે છે અને
ગણીના પ્રમાણમાં બહુ અદ્ય કે કી દાન છે. તેને નેચી ને
બાળા થાય છે અને નહિવા સાન નેચી ને. રાત્રે કિતીવ પકિત
વાળા મદાપુરુષો ચાચકાને ટગવળ્યા નિત્ય પ્રમદા વગેરે તન
હઈ થયાથ લાભ મેળવે છે. તેઓ ને મ નેમ ને છે. કદવું થન
આદિ અનુરૂપા અથવા પરમાત્મ શુદ્ધિયા ખીજતાં અપાકે તેમજ
જ આગાનું છે, અને ખીજતું બધું અન્નન છે તે તેના આપતું
મોડીજ કરીએ હીએ ૧૬ અહીં દરજી ગરીબ કોંવાસુ છે તે આ
તકની જગ, માંની અતિશય માગણીથી-આતક માગણી કરી કરીને

❖ યદદાસિ વિગિષ્ણ્યો, યજ્ઞાશ્રામિ દિને દિને;
તને વિત્તમદ્યન્યે, ગેપં કસ્યાપિ રક્ષસિ.

એમ સુદૃઢપણે માર્નુંહું કે આપજી અને ઈદિ કુળદાતા (પત્રી બહે-
લા કે મોડા) થયો ! આપની તુદિ-પ્રસન્નતામાંજ મારા વાસ્તવ
સુખની પ્રાપ્તિ રહેલી છે ! અન્ય કોઈની પાસેથી મને એ સુખ મળ-
વાનુંજ નથી અને તેથીજ અન્ય કોઈની પાસે હું તદર્થે પ્રાર્થના
પણ કરતો નથી, એ હકીકત ઉપર પણ આપ લક્ષ્ય આપજો !
અ ગાથાથી પણ કર્તામાં સર્વોપરામ સમ્યક્ત્વ પ્રકટ થયેલું છે અને
પોતે દ્વાયિક સમ્યક્ત્વની માગણી કરે છે એમ સમજાય છે. ૫

— ❖ ❖ ❖ —

६ श्री सुविधिनाथ स्वामीनुं स्तवत.

સધુ પળાઈું તુમ મન નવિ માણુર, જગમગઃ તુમને દીસમાં લાણું
કણુને એ દીને સાખાશીરે, કાણા ની માર્યા રજિગદ વિમાસીરે.

[illegible][illegible]

મોટા છતાં મારા મનમાં સમાઈ શક્યા હો. તાત્પર્ય એ છે કે હું તમારું ધ્યાન ધરું તેથી મારા મનમંદિરમાં મેં તમને દાખલ કર્યા છે પણ તે પ્રમાણે મને તમારા દૃઢ્યમાં સ્થાન મળ્યું નથી—એટલી કૃપા હજી આપની મારા પર થઈ નથી. આ ઘટના આશ્ચર્યકારક બની છે તો આ સ્થિતિ બેઈ આપ વિચારીને કહો કે આ બાબતમાં સાબાશી કોને ઘટે? મને ઘટે કે તમને? કેમકે નાનો છતાં મોટાને સમાવે તે પણ સાબાશીને યોગ્ય કહેવાય. અને તમે તો સાબાશીને પાત્ર હોજ તેથી હું પ્રશ્ન કરું છું. ૧

મુજ મન અણુમાંદે બાંધી છે ઝાઝરિ, નેહ દરીનો^૧ તું છે માણરે;
યોગી પણ જે વાત ન બાણેરે, નેહ અચરિજ કુણધી હુઓ ટાણેરે. ૨

સાવાર્થ:—મારા મનના (હરેક) અણુમાં (તમારા પ્રત્યે) ઘણી બાંધ (ભરેલી) છે. અને (મનરૂપી) ન્હાના વદાણના તમે દરેક (કષ્ટાન) હો (તો પછી) યોગી પણ જે બાંધ ન સમજી શકે તેવું (ઉપર લખેલું) આશ્ચર્ય આ બાબતે કોનાથી થયું? (મારાથી કે તમારાથી?) ૨

વિવેચન:—હં પ્રભુ! મારા મનનું નિર્માણ જેટલા અણુઓથી થયેલું છે તે હરેક અણુઓમાં તમારા પ્રત્યેનો બાંધિતરાગ અનિશય પ્રકટેલો—સ્ફુરેલો છે અને તે મનરૂપી હોડીના તમે સ્વાગી થયા છો—આપને ગ્રહા ધ્યાનાવસ્થા હું મારા મનમાં ધારણ કરી શકું છું. એ રીતે તમે મોટા છતાં મારા મનમાં સમાઈ

૧ ન્હાનું વદાણ. ૨ દરેક (કષ્ટાન) આ નંબાગી બાંધના સખ્દો છે. મંદ્રૂત બાંધમાં તો 'દરી' નો અર્થ ગુપ્ત થાય છે.

બહુ છેલ્લું—અસ્થિર હું તો હું પ્રભુના સ્વરૂપમાં—સ્વભાવમાં કે
 સ્થિતિ કરી શકું? કદાચ બગાડકારે ત્યાં ક્ષણભર સ્થિતિ કરે પણ
 એમના જેવી સ્થિરતાને અભાવે અને મારામાં રહેલી અસ્થિરતાને
 સહભાવે હું તેમાં ટકી નો નજ શકું! ‘હવે ગુરૂ લઘુમાં સમાય’ એ હકી-
 કતને દૃષ્ટાંતથી સમજાવે છે કે હાથી જેવું ‘હોકું’ માણી પણ હજી
 લઘુમાં—અરીસામાં સંકાત થઈ જાય છે—સમાઈ જાય છે એટલે!
 મહાન જ્ઞાન નેવકના હૃદયમાં ધ્યાનાવસરે ધારણ કરાય અને
 શોને સમાઈ જાય એમાં કાઈ વિરોધ જેવું નથી. ધ્યાનાવસરે સે
 કની સ્થિતિ નિયંત્રણમાં હાય છે એટલે સ્થિર નેવકમાં સ્થિ-
 પ્રભુ સમાય એમાં વાધા નથી. આ હકીકત ઉપરથી સાર :
 નીકળે છે કે જો નેવકને પ્રભુમાં સ્થિર થવું હોય—પ્રભુમય થ
 હોય તો પ્રભુ જેવી અને પ્રભુ જેટલી સ્થિરતા તેને મેળવવી જ
 હોય. સ્થિર દર્પણમાં અસ્થિર હોવા કેમ સમાય? એ વિરો-
 ધાકા વિચારવાનું નથી, કારણ કે દૃષ્ટાન્ત એક દેશી હોય છે, સર્વ
 દેશી હોઈ નથી. મહાનું જ્ઞાનમાં મ સમાય? એ હકીકત સં-
 મજાવવા પૂરતુંજ આ દૃષ્ટાન્ત અત્યંત યોગ્ય છે. લઘુ ગુરૂમાં ન
 સમાયો એ ગુરૂ લઘુમાં નમાયો નથી એ હકીકત સ્પષ્ટ થતા હવે
 એ બાબતનું માન (ગ્રામણી) કેને રહે? એના નિર્ણય પછી
 કતો પોતેજ કહે છે કે પ્રભુના નેજ—પ્રભાવથી મને ઉપર
 ખેંચી એ હકીકત સમજવા જેટલી પુરિદ પ્રાપ્ત થઈ—સયોપશમ પ્રક-
 થયો નેમનેજ (ને પ્રભુનેજ) એ નામ શી છે એ નિર્વિવાદ છે.
 મારા જેવા પામર જીવને એ માન થઈ નહિ! શેષેજ નહિ!
 યોગ્યતા વિના બગાડકારે માનને અકર્તા તેના સ્વયમેવ પોતાનાઈ
 આરોપ કરવાથી જગતમાં હાત્યપાત્ર થવાય છે, એ નિષ્કર્ષ આ

ઉપરથી સદા સ્મરણમાં રાખવા યોગ્ય છે. એ જાણત અત્ર વિ-
સ્તાર અપ્રસ્તુત હોઈ સંક્ષેપમાં સૂત્રરૂપેજ સૂચ્યું છે. ૩

૧ મૂળ તદ્દમર અથ શાખારે, છંદપુરાણે^૧ એહવી ભાખારે;
ચરિજવાળે અચરિજ શ્રીધુરે, ભક્તે સેવક કારજ શ્રીધુરે.^૨ ૨

ભાવાર્થ:—છંદપુરાણમાં 'વૃક્ષાણું' મૂળ ઉચું અને શાખાઓ
નીચી' એમ કહેલું છે. આશ્ચર્યવાળા (પ્રમુ) એ આશ્ચર્ય કહ્યું
અને (તેમની) વાંજિથી સેવકનું કાર્ય સિદ્ધ થયું. ૪

વિવેચન:—હવે બીજી ગાથાવાળા પ્રશ્ન (આશ્ચર્ય કેનાથી
થયું ?) નો ખુલાસો કરનાં કર્તા કહે છે કે છંદપુરાણ આદિ

૧ 'છંદ પુરાણ' નામ કોઈ પુરાણ હોય એવું વનજીવામાં નથી તેથી
તેને બદલે 'છંદ પર્ણો' એવું પાઠ વધારે મનોમન લાગે છે. તેમ કર-
વાથી છંદ (વેદ) જેના પાઠમાં છે, એવું અર્થ આવી શકે છે કે જે
અર્થ મૂળ ગાથા ઉપરથી નીકળી શકે નથી.

૨ આ ગાથાના ઉત્તરાદંતો અર્થે કોઈ ગ્રામ પજુ કરે જે આ-
શ્ચર્યશાળીએ આ પ્રમાણે (પૂર્વાદમાં કહ્યા પ્રમાણ) અ.અર્ચવાર્તા કહી-
કેલો સખી પજુ તેના કાર ક્રમે ઉદ્ધિયો વચેરેને છોડી જઈને વળગવુ-પ્રાપ્ત
કરતું અર્ચાદ્ ૧૨૫૪ દ્વાયને ત્યાં કરી પ્રભુ-વશી થવ, એ તેઓ ન
કરી શક્યા. પજુ મેરો નો પજુની બાજીથી પોતાનું આશ્ચર્ય દોષી થીયું.

• શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતાના ૫૬-મા અધ્યાયમાં આને મગની દર્શાવ
આવે છે. ત્યાં સંસારને એક પીપળાના વૃક્ષની ઉપમા આપી છે. તેનું
મૂળ મથા છે અને યજ્ઞાનું મૂળ જમ્બ છે જમ્બનો વાલ ઉમે છે તેથી
વૃક્ષનું મૂળ ઉચું છે, એમ કહ્યું તે સંસાર-વૃક્ષની ચાર જાતિય ચાર
શાખાઓ નીચે છે. ઉદ્ધિયો તેની યજ્ઞીઓ છે, તેના રિપયો એ તેના પ્ર-
વાસ (નયં ઉચેર્તા પીઠકાં) છે અને વેદ (લોકિક) તેના પંડા છે.

અન્ય મતનાં શાસ્ત્રોમાં ‘ વૃક્ષનું મૂળ ઉચું અને શાખાઓ નીચી
 એવી હકીકત વર્ણવેલી છે. એ હકીકત આશ્ચર્યકારક ગણાય પણ
 તે અસંભવિત છે. વાસ્તવિક રીતે વિચારતાં એમ હોઈ શકે
 શકે ! આ હકીકત કહીને કર્તા એમ જણાવવા માગે કે વીંટ
 ગાથામાં જે આશ્ચર્ય મેં જણાવેલું છે તે આવું આશ્ચર્ય નથી.
 આશ્ચર્ય તો પરમ સત્યરૂપ છે ! પ્રભુ મોટા છતાં ન્હાના સેવકમ
 સમાર્થ ગયા એ બાબતનું સ્પષ્ટીકરણ ત્રીજી ગાથાના વિવેચનમ
 કર્યું છે. આવું આશ્ચર્યકારક વર્તન કરવાથી પ્રભુ આશ્ચર્યવાળા
 કહેવાય અને તેથી એ આશ્ચર્ય પણ તેવા પ્રભુથીજ થયું-પ્રભુ-
 એજ કર્યું એમ નિઃશંકપણે સ્વીકારવું જોઈએ. આવા અતિ
 અદ્ભુત ચારિત્રવાળા પ્રભુની સમ્યક્ પ્રકારે ભક્તિ-ઉપાસના કર-
 વાથી સેવક (કર્તા) નું કાર્ય યથેચ્છ સિદ્ધ-પૂર્ણતાને પામ્યું
 આશ્ચર્ય કર્યું માટે આશ્ચર્યવાળા અને આશ્ચર્યવાળા માટે આ-
 શ્ચર્ય કર્યું, એ પ્રકારે પ્રભુને અને આશ્ચર્યને અન્યોઅન્ય કારણ
 કાર્ય રૂપ સંબંધ ધરી શકે છે. ૪

લાડ કરી જે બાળક બોલે, માત પિતા મન અભીયને તોલે;
 શ્રી નયવિજયવિબુધનો શિખોરે, યશ કહે ઇમ જાણો જાગદીશોરે

ભાવાર્થ:—શ્રી નયવિજય પદિતના શિશ્ય યશ (વિજય)
 કહે છે કે બાળક લાડ કરીને માત પિતા સમક્ષ જે બોલે તે
 તેઓને મન અમૃતતુલ્ય લાગે છે એમ હું જાગદીશ ! (તમે) જાણો. ૫

વિવેચન:—આ સ્તવનમાં કાર્તિકે જે પ્રજ્ઞો ઉપજાવી, તેના
 શુભાસા પ્રભુ પાસે માગ્યા અને એમ કરીને પોતાની જે પ્રજ્ઞો-

૧૦ શ્રી શીતલનાથ સ્વામીનું સ્તવન.

શ્રી શીતલ જિન બેટીએ, કરી ભક્તે યોગ્યું ચિત્તદો.
તેકથી કહે છાનું કીરયું, જેવને સોંપ્યાં તન મન વિતારે
શ્રી શીતલ ૦ ।

ભાવાર્થ:—ચિત્તને નિર્ભય કરી ભક્તિવદ્ ભાવને શીતલ જિનને બેટીએ, કરી ભક્તે યોગ્યું ચિત્તદો. તેકથી કહે છાનું કીરયું, જેવને સોંપ્યાં તન મન વિતારે.

વિવચન:—છવમાનને યાગીરિક, માનસિક અને બાહ્યાત્મિક એમ દરક પ્રકારની શીતલનાથ વર્ષનાર એવા શ્રી કથમા પ્રભુની સ્તુતિ કરના સ્તુતિદાર આ પદ્યથી કરીને. પ્રારભમાં ભક્ત છવાને પ્રવેશીને એ છે કે, હ બલ્ય છવાં. ભક્તી એવ એ પ્રકાર પૂર્વક પ્રભુની એવા ઉપાસનાવદે બાપજી. ચિત્ત ને-મનને નિભય-ભરત નિભયકર કરી ભક્તિવદ્ શ્રી શીતલ કે બુને બેટીએ સ્વક્રમ નર. બાંહેડીના નામના નવરૂપિયપ્રભાં નમન કરીએ. આ નમન સ્તવના ૧૫૬ નું ચિત્તન કરે જમા દીન બેટીએ મન રીતનું બહુભ ભક્તિન ભાવજી દીન કરે એ ભક્ત છે એને એક નિર્ભય ના છે. તમા બાળના ભક્ત એ છે કે જ ભક્તિદાર આ બલ્ય ભાવજી કરીને, મન નરક કરે એ નર ભક્તીએ કરે હ ન નવાઈ બા. બલ્ય રહું બલ્ય છાનું તમા નરુ હ બલ્ય નર. ન નવા ન નવા નર નરુ દરે બલ્ય નરિ-ભાવજીએ કરીએ જમાને રીતિન થવ ને ન પ્રભુના હ ન જમા બલ્ય નર. આ રીતિન બલ્યના ભક્તિન ન છે કે પ્રભુને કરી-બલ્ય એ ન નવાઈ રીતિન થવ હુરુરુને, પ્રભુને કરના બલ્ય-નરિ-

દરેકની ઉપર સમસાનનાથી રહે છે, અને પેલાની પાસવાર લગ
જાદિથી ક્યારે પણ અનિમાની મતો નથી, તે મુજબ આ
પૂજાને અને નિરતને સમ ગણીને દરેક એવનું કામચલાઉ કામ
કર્તા એવ સાધનરતિક કેમ બને ? એવી ચિંતા-ભાવના તો
દરેક અર્થે એવના મનચિન્તિત અર્થો-મનઃકામનાઓ (આ
ને પરામય સંભળી) કોઈપણ જાનના પદપાત વગર પૂરી પાડાં
અને એવી મને આપનામાં સદા કોવાથી સેવ્યરૂપે મેં આપને
સ્વીકાર્યા છે. જગી એવનું બીજુ કારણ એ પણ છે કે ખચોત-આગળ
આ સિદ્ધાંતો જમ માત્ર જ્યા જ્યા પ્રકાશ આપે છે અને વિરમિ છે
તેની પેઠે તે સર્વે રંગો જ્વલિત કાંઈના કોઈ પ્રકારના સાંસારિક
મનારથો પૂરે છે અને જ્વલિત પૂરવા અટકી પણ જાય છે. અરે!
જ્વલિત તે જાણ્યા કોણ તે કાંઈ કાંઈનું અમમ્મ પણ કરવા તૈ-
વાર થઈ જાય છે એટલે તેઓ ખયાલ રંગો છે, પણ સૂર્ય જેવો
સદા સત્ । ઉચ્ચ નીચા મનુષ્યને સર્વ જાણ પ્રકાશ આપે છે, તેમ
આપ દરેક કારણના જ એવના આગ કરણમાંથી, કોઈપણ જાનના વ
કાવન-ભેદભાવ વિના અજ્ઞાનાપ્રકારન દૂર કરી તેઓને નિરતર જ્ઞાન
પ્રકાશ કોઈપણ સંગ્રામ વિના આપે છે । આ સર્વ હકીકતો મને
સારી રીતે વિદિત કોવાથીજ હું આપની હજુરમાં સેવકરૂપે ઉપ-
સ્થિત થયો છું ! ૨

મહેરો નાણી આકર્યો, દાગિદ્ર માંજે જમતાત હોઃ
 ઉં કણ્યાવંત સિરોમણિ, હું કણ્યાપાત્ર વિખ્યાત'હો.
 શ્રી સીતલ ૦ ૪

(૫૪) . શ્રી શીતલજી સ્વામીનું સ્વાગત .

સેવામાં હાજર થયો છું, નેત્રી સર્વ દીને આપની કૃપાને મેં મળું.
દીન જનને ઉદાર કરવામાં સમર્થ બેના આપ બોધક છે એમ
હું માનું છું, તો ખરી આપનાથી ઉદાર થવાને યોગ્ય ખાત્ર પડ
દું છું છું એમ આપે પણ માનવું જોઈએ એ નીતિ છે ! ૩

અંતરજાગી સતિ જાગે, અમ મનની જે છે વાત હો;
મા આગળ મોસાગના, શા વરણવચા અવદાન હો ?

શ્રી શીતલજી ૪

આવાર્થ:- દિ અંતરજાગી ! મારા મનની દરેક વાત આપ
જાણીશ, (નો હવે) મા આગળ મોસાગપણ (નાં માણસો) ની
લક્ષીકાનું મું વર્ણવતી ? ૪

નિવેચન.—હે પ્રભુ ! આપને વિશેષ મું કહું ? આપ બધું
જાણો છો અપ્રતિમ જ્ઞાની હોવાથી સર્વમાં ન્દેનાર છો એટલે હું
આપની પાસે મા માટે આવ્યો છું ? અને મારા મનમાં શી અ
દાંશ છે ? એ સર્વ આપનાથી લેઈ પણ અદાત નથી. પોતાનો
મા આગળ માતૃપરના કુટુંબીજનોનાં વૃત્તાંતો-સ્થિતિઓ વર્ણવ
વાની જરૂર હોયજ નહિ, તે તો તે સર્વ જાણતીજ હોય. તેમ આપ
સુર છો, વળી સર્વવિદ છો તેથી આપની પાસે વધારે કહેવાની
જરૂરજ નથી ! કશું પણ છે કે—મુનું કિંવદના ? ૪

જાણો તો તાણો કીરુનું, સેવાકુળ દીજે દેવ હો;
વાચકયસ કહે લીલની, એ ન ગમે મુજ મન દેવ હો.

શ્રી શીતલજી ૫

આવાર્થ:- (આપ સર્વ) જાણો છો તો (ખરી) તાણી

મારી અજ્ઞાનાવસ્થા ઉઠાર દીવથી ચંદાવી લઈ મને આપને
 ખીપે લઈ જ્યો. અથવા દૂર રહીને પણ મારામાં કોઈ અપ-
 કૃતિ મૂક્યો—જગ પ્રેર્યો કે જેથી હું પોતેજ નિર્વિમ્લપણે જ
 પ્રાપ્ત કરી શકું! મને ખાતરી છે કે હું જે આશા રાખું છું
 આપ અવશ્ય ફળવતી કરશેજ! આપની કૃપાશીલતાને મને
 ભરોસો છે ! ૪

નિરાગીશુ'રે કિમ મિત્તે ? પણ મળવાનો એકાંત !
 વાયકયશ કહે મુજ મિલ્યો, ભક્તે કામણવંત.

શ્રી ત્રેયાંસ ૫

ભાવાર્થ:—નિરાગીને કેમ મળી શકાય ? પણ હું તો તેમ
 નિશ્ચય મળવાનો (મળીશ). વાયક યશ કહે છે કે મને તો
 કિવડે કામણવાળા પ્રભુ મળ્યા ! ૫

વિવેચન:—સંસાર વ્યવહારમાં રચી પચી રહેલા—રાચી માવ
 રહેલા રાગી પ્રાણીઓ નિરાગી એવા પ્રભુને શી રીતે મળી શકે
 એમને મળવું તે ખરેખર મુશ્કેલ છે, પણ હું તો તેમને જરૂર
 એકાંતે મળવાનો કેમકે રાગી પ્રાણીઓ પ્રભુને મળી શકતા નથી
 તે સંબંધમાં હું તો એમજ માનું છું કે એમાં આવડતનીજ ખામી
 છે ! ખરેખરા ઉપાયથી અને ખરા દીવથી જો પ્રભુને મળવા માટે
 પ્રયત્ન કરવામાં આવે તો તેઓ અવશ્ય આપણને મળેજ એ
 નિઃસંશય છે ! ભગવાન ભક્તપ્રીત છે એ વિવાદ વગરનું સત્ય છે
 તેથી ભક્તિરૂપ કામણ વડે પ્રભુનું આકર્ષણ કરીને હું તો
 કે મોઢા પણ અવશ્ય મળવાનો ! એમાં મને સંદેહજ નથી !

૧ 'એ વાત' એવા પણ પાઠ છે. વાંચનનિમિત્ત.

શાથી શુદ્ધ હોય ત્યાં મુખીજ સંસાર છે અને જ્યારે તે મન
હસેશાથી રહિત થાય ત્યારે જાણના પાર પડાય છે. તે પ્રભુ !
તે આપ અમારા વિશુદ્ધ મનરૂપી ઘરને વિષે પધારો તો અમે
નવનિધિની સંપત્તિ પામીએ. ૩

વિવેચન:—સંસાર અને મોક્ષનો તફાવત આ ગાથામાં બતા-
વ્યો છે. જ્યાં મુખી હોવને વિષે ક્રોધ, માન, માયા અને લોભરૂપ
કપાયો વસે છે ત્યાં મુખી તે સંસારી હોય કહેવાય છે. સંસારનું
આદિ કારણ શમ અને દ્વેષજ છે. દ્વેષમાં ક્રોધ તથા માનનો અને શ-
મમાં માયા અને લોભનો સમાવેશ થાય છે. અનુકૂળ વિષયોની
પ્રાપ્તિથી પ્રસન્નતા થવી તે શમ છે અને પ્રતિકૂળ વિષયોની પ્રા-
પ્તિથી અસુખમો થવા તે દ્વેષ છે. જ્યારે એ કપાયોથી હોય તદ્દન
રહિત થાય છે ત્યારે તે સંસારી છતાં પણ સિદ્ધશા અનુભવે છે.
પછી તેને અનુકૂળ અને પ્રતિકૂળ વિષયોની પ્રાપ્તિ છતાં બન્નેમાં
સમભાવ—એક સરખો આત્મિકભાવ દેખી રહે છે—સ્વાભાવિક રીતેજ
બની રહે છે અને આયુષ્ય પૂર્ણ થયે એ હોય મોક્ષ જાય છે. અન્ન
હાસિત્યાર્થે એ છે કે સુમુખને હરેક પ્રવૃત્તિ કપાયથી સુખ થવા અ-
ર્થજ કરવી જોઈએ. બંધનું અને મોક્ષનું કારણ મનજ છે. કહ્યું છે
કે:—મન ઇવ મનુષ્યાણાં કારણં સંપ્રમોક્ષયોઃ કર્તા કંદ છે કે જે પ્રભુ
અમારું મન હવે કંત્રસાથે મલિન નથી—હવે તો તે કલેશથી ર-
હિત થવાથી નિર્મળ છે તેથી જે આપ કૃપા કરી અમારા એ વિ-
શુદ્ધ મનરૂપી ઘરમાં પધારો તો અમને જાણે અદમદ્વાસ્તિદિ અને
નવનિધાનની પ્રાપ્તિ થઈ એમ એમ માનીએ. જે કે અમે તો એમ
માનીએજ છીએ કે અમારું મન વિશુદ્ધ છે તથાપિ જ્યાં મુખી આ-
પનું તેમાં પધારવું થયું નથી ત્યાં મુખી અમને શંકા રહ્યા કરે છે—

હોએ અને પીરસવાને વાદ થતી રોષ તે વખતે સંભો કહાણી. આરે
તેના બેનું છે. (આતું નામ ભાણાખડખર કહેવાય.) તેા તે કુ-
પાત્ર! આતું દુઃખ જમારે દુષ્ટ પડી સદન કરતુ ન પડે એટલા
મોટે વ્યાપ જમારા વિશુદ્ધ મનદુષ્ટી ધરમાં પધારે. અને જામને
દર્શનનું મુખ આપેા' ૪

ધ્યાતા ધ્યેય ધ્યાન ગુણ્ય એકે, બેહ હંદ કરશુ કનં દેકે,
ક્ષીર નીર પરં તુમહું મળશું, વાચકપથ હદે હંજે હળશું.
માહેજા. ૫

જાણાર્થ - ધ્યાન કરનાર (ધ્યાતા), જેનું ધ્યાન કરવામાં
આપે તે (ધ્યેય) અને ધ્યાન આ રૂઢની અવગણ થવા થો જાણારા
તમારા વચ્ચે જે જેા ક તેના દર નાજી કરનાં અને પ્રેમ અને
પાણીની પા આપની નાથે જાણી કરનાં (અર્થ ૧૫૨) વાચક
પથે કદ ક દે / આપની નાથે મનદુષ્ટી અવગણ થવું ૫

જે ઉપવંત મહા હુડું એકએ, એવો આ ગાયનો આચર્ય છે.
 ઉપવંત હવે મુખે આમહિત સાધી શકે છે અને તેઓને
 સાચાના વળાંક આવશે નહીં. ૨

અનંતમાં દરિયાન દીર્ઘ, પ્રભુ એકવા દેખાડેલ;
 પદ્યો પોળી પોળીયો, કર્મવિવર ઉઘાડેલ. સેવા ૦ ૩
 આચર્ય—અનંત ભવ મહે ધકે (આજે) પ્રભુ દર્શન
 આપ્યું. આ સંસારના વિકટ પંથમાં ભમતાં ભમતાં જૈન-
 શાસ્ત્રના મહિરની પાછા (દરવાજો) કર્મવિવર નામ દારપાળ
 ઉઘાડે ત્યારે દર્શન થાય અર્થાત્ તે દારપાળ દ્વાર દેખાડીને પ્રભુ
 દર્શન કરાવે. ૩

વિવેચન:—અનંત ભવ તથા હું સંસારરૂપ અટવીમા જમણ
 કરતો હતો અને દર્શનની પ્રાપ્તિ માટે પ્રયાસ કરતો હતો, પણ
 જે પ્રયત્ન શાસ્ત્રમુખત ન હોવાથી મને અધાપિ તેની પ્રાપ્તિ થઈ
 નહોતી, તે જાણે આવા સમયે અને કૃપાળુ પ્રભુની પૂર્વ મહેર-
 આનીથીયે થઈ અધાત્ પ્રભુ દર્શન થયું. જૈનશાસ્ત્રનરૂપ મહિ-
 રના પ્રભુ સાક્ષાત્ વિરાજે છે, તે મહિરના કર્મવિવર નામ દારપાળે
 ત્યારે તેની પાછા દેખાડી આપી ત્યારે પ્રભુ દર્શન થયું. આ સં-
 સારના વિકટ પંથમાં હવે ત્યાં સમ્બંધની પ્રાપ્તિ કરવાનું હોય
 છે ત્યારે તેનું ભવિષ્યવાના યોગે આશુખ્ય વિના માત્ર કર્મની
 સ્થિતિ વિચિન્નન એક જગતોથી સાગરોપમ જંટલી એવ રહે

૧ મધ્ય (અનન્યપ્રાપ્તિ) અને હવેન મહાદર્શનના માર્ગ

અર્થ ૧૫ પાક છે.
 આજે ઉપવિતિ લખાવે પાંચમ લખાવે ૧૫

ઉપાધિએ એટલી બધી વધતી જાય છે કે જ્યારે તેને વિવેક પ્રદે છે ત્યારે એમ લાગે છે કે 'મેં એકલાપણી જીંદગી છોડી દાઉં છત્રીને ઉપાધિવાળી જીંદગી બોરી લેવામાં ચોટી બૂટ કરી છે.' પાછળથી તે પસ્તાય છે પણ તે પશ્ચાત્તાપ પ્રતિકાર વગરનો રાગ છે, તે ચોટી જગૃતિ છે એટલે પછી તરતમાં તેના ઉપાય ઘણું શક્ય નથી. સાંસારિક રાગ માટે આટલું જણાવી દેરી ધર્મરાગનું મહાત્મ્ય આતાં કર્તા કરે છે. ૧

ધર્મરંગ જીવન નહિ, સાં દેહ તે જીવન ધાર્યે; ગુન
ગુન તે વિણસે નહિ, સાં ધાટ ધરામણ જાયરે. ગુન ૨

ભાવાર્થ:—ધર્મના રંગ જીવન થતો નથી, (તેના આધારમૂળ) દેહ જીવન ધાર્ય છે (પરંતુ જેમ) સાનું નાશ પામવું નથી ૨ ધાતુઓને ધરામણ જાય છે. (તેમ તેને માટે પણ સમજાવું). ૨

વિવેચન:—ઉપર જણાવ્યા મુજબ ધર્મ સંબંધી જે સાચો જીવન જીવે તે ઉપર થયેલો હોય તે કાચા રંગની જેમ ક્યારે પણ ઝીંજી જતો નથી, કેમકે એ રાગ ખરા અંતઃકરણના હોય છે પણ ઉપર ઉપરના-દેખાવ રૂપે હોતો નથી. એવો જીવ, સમૂહ વચ્ચે હોય કે એકાંતમાં હોય તોપણ ધર્મના પાલનને અંગે તેની મનોવૃત્તિ તથા આચરણ એક સરખું જ હોય છે. દંભી મનુષ્યો બહુ મનુષ્યોની હાજરી વચ્ચે જે ક્રિયાવિધિ સાચવે છે, જે વૈરાગ્ય બતાવે છે, તે સ્થિતિ તેઓ જ્યારે એકલા પડ્યા હોય ત્યારે લગભગ નહિ બેસી જ દેખાય છે. તેવાઓ ક્રિયાના ખરા રૂપના બાગી થઈ શકતા નથી, પણ સાચા ધર્મી માણસો શાસનપ્રેમી અને આત્મ

રસિક હોય છે તેથી તેઓનો ધર્મરંગ સદાને માટે જેવોને તે-
વોજ બન્યો રહે છે, તે એટલે સુધી કે કદાચ તેઓનો દેહ નાશ
પામે પણ ધર્મના રંગમાં ફેરફાર થતો નથી. ગજમુકુમાલ અને
મેતાર્યાદિ મુનિવરોની જેમ મરણાંત કષ્ટ પ્રાપ્ત થાય તોપણ તેઓનો
ધર્મરંગ જરા પણ ક્ષીણ થતો નથી પણ ઉઘટો અપૂર્વ વીર્યના
ઉદ્ઘાસવડે અત્યંત વૃદ્ધિગત થઈને તેઓને પરમપદમાં લઈ જાય છે.
આ ખરા ધર્મરંગનું સ્વરૂપ છે. આના સમર્થનમાં કવિ દેહાંત
કહે છે કે સોનાના અલંકારને અગ્નિમાં નાખ્યો હોય એટલે તેને
દેહાંત કસોટીમાંથી પસાર થવાનો વખત આવે ત્યારે તે અલંકાર-
નો ઘાટ ગળી જાય પરંતુ સોનાનો નાશ ન થાય; તેનો રંગ
તો વિશેષ પ્રકાશિત થાય! તેમાં કાંઈપણ નુકસાન થતું હોય તો
માત્ર તે અલંકાર ગળી જવાથી તેને ઘડાવવામાં જે પેંસા-મચુરી
બેઠેલ હોય તેટલાનુંજ થાય પણ તેથી વધારેનું ન થાય, તેમ પ્ર-
સ્તુત વિષયમાં દેહ તો વિનાશી સ્વભાવવાળો હોવાથી નહ થાય
પણ તે દેહમાં રહેલા આત્માને થમેલા ધર્મરંગનો નાશ ન થાય
એ કહેવાનો આશય છે. ૨

ત્રાંબુ જે રસ વેંધીયું, સાં તે હોય જાયું હેમરે; ગું
ફરી ત્રાંબુ તે નવિ હુંએ, સાં એહવા જગગુરૂ મેમરે.
ગુણ૦ ૩

ભાવાર્થ:—જે ત્રાંબુ રસથી વેંધાયું હોય તે ત્રિશુદ્ધ સુવર્ણ
રૂપ થઈ જાય અને તેનું પાણું ત્રાંબુ ન થાય, તે મોકારનો જ-
ગદગુરૂ ઉપરનો પ્રેમ પણ સમજાવે. ૩

વિવેચન:—એ ગ્રાંજા ઉપર મુર્ખને દિપ્ત કરનાર મુર્ખ-
દિનાં રસનું બિદુ નાંખું હોય તો તેટલા માત્રથી તે ગ્રાંજાનું
પણું એનું ચર્ચા થાય. પછી ક્યારે પણ તે પોતાની મૂળ સ્થિ-
તિ (જોવાની) ન પામે. તેવા પ્રકારનો પ્રભુ ઉપર રાગ હોવો
એકેએ આ જાણમાં ધર્મરાગનું સ્વરૂપ જતાંયું છે. તેમાંથી એવી
દોષનો ભાવ નીકળી શકે છે કે પ્રભુ સાથે પ્રીતિ બાંધનાર પ્રથમ
મિથ્યાત્વ ભાવમાં અનાદિ કાળથી રમણ કરતો હોય, તે ભવિતવ્ય-
વાના પરિપક્ષાદથી ઉપશમ કે સ્વયોપશમ સમ્યક્ત્વ પામ્યો હોય
પણ તેની સ્થિતિ અનિશ્ચિત હોવાથી તે ક્ષણિક સમ્યક્ત્વ પામવા
હવેમ કરે. તે ક્યારે પામે ત્યારે પછી તેના પ્રભુ ઉપર જે રાગ
થાય તે અપ્રતિમ, અવર્ણનીય અને અલૌકિક-દિવ્ય હોય. પછી
તે હવેની તે સ્થિતિના ક્યારે પણ નાશ ન થાય, તે તો વધારેમાં
વધારે ત્રણ કે ચાર ભવંશ માત્રે જાય, ફરી મિથ્યાત્વ ભાવમાં તે
ક્યારે પણ ન આવે. જ્યારે ઉપરના ખરા પ્રેમ એવોજ હોય
એકેએ એમ સ્પષ્ટ રીતે અત્ર સૂચવ્યું છે. ૩

ઉત્તમ ગુણ અનુરાગથી, સાં લહીએ ઉત્તમ ધામરે; ગું
ઉત્તમ નિજ મહિમા વધે, સાં દીપે ઉત્તમ ધામરે. ગું

ભાવાર્થ:—ઉત્તમ પુરૂષના ગુણ ઉપર પ્રીતિ રાખવા
(આપણે) ઉત્તમ સ્થાન પ્રાપ્ત કરી શકીએ, (આથી) પાપ
મહિમા ઉત્તમ રીતે વધે, અને પ્રાપ્ત થયેલું ઉત્તમ સ્થાન સ-
હેપ દિશ્વરને પામે. ૪

વિવેચન:—ઉત્તમ-વિશિષ્ટ પુરૂષોમાં જે જે મુંદર શુભો વર્ત-
હોય તેના ઉપર જટુમાન રાખી તેઓની સાથે પ્રીતિ કરવ-

આવે તો આપણામાં પણ તેવા ગુણો સ્વાભાવિક રીતે ઉત્પન્ન છે—આવિર્ભૂત થાય છે. ગુણ પ્રાપ્ત કરવા હૃદયનારે સંગતિ—સોળ માણસનીજ કરવી જોઈએ. જગતમાં આજકાલ જે અનીચા દગાગારનો પ્રચાર બહુ પ્રમાણમાં થયેલો જોવામાં આવે છે તે કાંઈપણ મુખ્ય કારણ હોય તો તે કુસંગતિજ છે. શાળા નૈતિક કેળવણી અપાય છે છતાં બાળકોમાં પ્રામાણિકપણું ન મળે તથા વિવેકાદિ ઉત્તમ ગુણો પ્રવેશવા પામતા નથી તેનું માત્ર માઠી સોળત છે. માખાપોએ જે પાતાનાં બાળકોને માનુ બનાવવાં હોય તો પ્રથમ તેઓએ પોતે હૃદયથી રીતે ચારી બનવું જોઈએ—બાળકોને પાતાના આચરણથીજ અનુપણે સદાચાર શિખવેલા જોઈએ અને પાતાના બાળકો કોઈ બાબતમાં દિવસ નિર્ગમન કરે છે તે બાબત ઉપર ખાસ ધ્યાન આપવું જોઈએ. એ સુજામ ધ્યાન ન આપનાર અથવા પોતે સદાચાર ન વર્તનાર માખાપો પાતાની સતતિના શત્રુ છે એમ કહેવાય જરાપણ વિશેષ પડતું નથી. ગુણમાત્રનો નાશ કરનારી એ સંગતિજ છે. તે એક છે તો સર્વ (ગુણ) નથી અને તે એક છે તો સર્વ (ગુણ) છે. આ રહસ્યવાળા વાક્યને સદા સ્મરણ ઉપર તાણું શખવું જોઈએ અને કદિ બાળકોને માઠી સલાહ થઈ હોય તો તેમાંથી તેઓને કળ તથા બળપૂર્વક સદા એવી સારી સોળત નીચે મૂકી દેવાં જોઈએ. કર્તા પ્રસ્તુત વિષયને જણાવે છે કે સત્સંગતિથી આપણે કાયોપશમ સમ્યક્ત્વ પામવા સુંદર સ્થાન પ્રાપ્ત કરવા સમર્થ થઈએ. બાદ તે વડે આપણું મન સમ્યક્ ક્રમે ક્રમે વધતું જાય—વિશુદ્ધ સમ્યક્ત્વના રોધક જે જે મારિકા હેતુઓ છે તેમાં ઘટાડો થતો આવે અને એમ થવાથી :

ધો કે અત્યારે નિરાગી છે તે પણ મારા પ્રત્યે એક વખત રાગી થશે અને હૃદયની ખરી લાગણીથી મને સ્કાયે. (આ બ્યાવકારિ કથન છે.) નિઃસ્વાર્થ પ્રેમથી જે માણસ અન્યને સ્કાય તેની સર સામા માણસ ઉપર જોડેલી કે મોડી પણ ધયા વિના રહેજ નહિ. આપણે બીજાને સ્કાયએ તો તે આપણને અવશ્ય સ્કાયજ એ નિર્વિવાહ સત્ય છે—તદન ખરી હકીકત છે. ૧

નિરાગી સેવે કાંઈ હોવે? એમ મનમાં નવિ આણું;
ફળે અચેતન પણ જેમ સુરમણિ, તિમ તુમ ભક્તિ
પ્રમાણું. થાંમું ૦ ૨

ભાવાર્થ—નિરાગીની સેવા કરવાથી શું ફળ મળે? એ પ્ર-
શ્નને હું મનમાંજ હાખત થવા દેતો નથી. ચૈતન્ય રહિત એવું
ચિંતામણિ (૨૯૧) પણ જેમ ફળ આપે છે તેમ તમારી ભક્તિ
(પણ ફળ આપશે એમ હું, માત્રું છું. ૨

વિવેચન:—વળી હે પ્રભુ! કોઈ મને એમ કહે કે નિરાગી—વીત-
રાગ એવા પ્રભુની સેવા કર્યાથી, તેમને પરાણે વજમતા જવાથી શું
ફળ મળે? કાંઈ ન મળે! તો એ વાત બતવા યોગ્ય છે. પણ એવા પ્રશ્ન-
ને હું મારા મનમાં ક્યારે પણ ઉત્પન્ન થવા દેતો નથી—અવકારાજ આ-
પતો નથી. હું તો ઉલટો એમ માનું છું કે એમ કહેનારાજ મૂર્ખ
છે. તેઓ ખરા પ્રેમની કિંમતજ સમજતા નથી. વળી તેઓ જ-
ગતમાં એવા અનેક દૃષ્ટાંતો છે તે તરફ ધ્યાન આપતા નથી
કે તે બાબત વિચાર કરવાની તસ્દી પણ લેતા નથી. માત્ર લોક-

૧ કાંઈ હોવે—શું થાય? (મારવાડી ભાષા.)

(50)

ਸ੍ਰੀ ਧਰਮਾਥ ਸਾਥੀਨ੍ਰ ਸਾਧਨ.

શ્રી ૧૦. ને પ્રમાણે આ પૂર્ણ ફળ પ્રાપ્ત થતા મુખી પ્રમુખી સ્ત્રી
પૂર્ણ માન્યતા મેળવી રાખવી જોઈએ. જેમણે વખત આવે
જ્યારેય ફળ પ્રાપ્ત થયું છે, આ નિયમે માન્યતા વધારે
રહી હોઈ જાણી રાખવું જોઈએ. આથી રહી જુ. ૨

અદન શીવત્તા કેવળને, આગ્નિ ને ગીત મીઠાવે;
સેવકનાં નિમઃ દેવ યમાવ, મમુ માન પ્રેમ રૂપાવે.

243a 3

[illegible]

મુ (ભલે તેઓ વીતરાગ હોય તોપણ તેઓ) ની આરાધના
સ્વામાં આવે તો તે કુળદાયી કેમ ન થાય ? અવશ્ય થાયજી ! ૩

પસન ઉદય જે જલધિ અનુહરે, શરીને તેહ^૧ સંબધે;
મણ સંબધે કુમુદ અનુહરે, શુદ્ધ સ્વભાવ પ્રબંધે. થાંમું^૦ ૪
ભાવાર્થ:—ચંદ્રમા સાધેના સંબધને લીધે સમુદ્ર (ચંદ્રના)
હૃદ (અસ્ત) અને ઉદય સમયે તેને અનુસરે છે (પાંદું) કુમુદ
પ્રખ તે (પાતાના) શુદ્ધ સ્વભાવને લીધેજ (સંબધ વગરજ)
ચંદ્રને અનુસરે છે. ૪

વિવેચન:—અન્ય મતમાં ચંદ્રને સમુદ્રનો પુત્ર માન્યો છે. પુ-
ત્રના સુખે દુઃખે પિતા સુખી દુઃખી થાય એ કુદરતી છે. ચંદ્રનો
ઉદય થાય છે તે વખતે તેની ક્ષતિ પ્રકૃષ્ટિત થયેલી હોય છે તે
જોઈને સમુદ્રને પણ હર્ષ થાય છે અને તે જાણે તેને જોઈવા ઈચ્છ-
તો હોય તેમ ઉછાળા મારે છે (ભરતી થાય છે). તેમજ ચંદ્રનો
અસ્ત થાય છે ત્યારે તેનું તેજ અનિભાવને પામે છે, તે જોઈને સ-
મુદ્રનો હર્ષનો ઉભરો શરી જઈ તે જાણે ખેદિત થયો હોય તેમ
પાછો હઠે છે (આટ થાય છે). અથવા તો શુદ્ધ પદમાં ચંદ્રની
કળા વૃદ્ધિ પામે છે ત્યારે સમુદ્રની ભરતી પણ વધતી જાય
અને ત્યારે કૃષ્ણ પદમાં તેની કળા ઘટે છે ત્યારે ભરતી ઓ-
થાય છે. આ પ્રમાણે સમુદ્રનું સુખ દુઃખમાં ચંદ્રને અનુસરતું થ-
યું છે તે તેઓ વચ્ચે પિતા પુત્રનો સંબધ છે તેને લીધે થાય છે.
ચંદ્રવિહારી કમળ ચંદ્રોદયે વિકસિત થાય છે અને ચંદ્રાસ્તે સંકુચિ-
ત થાય છે. અને તેનું આ અનુસરણ તો કોઈપણ પ્રકારના સંબ-

સંકળ (ગણાથ) કે બ્યારે (અમે) અચિરા માતાના પુત્ર (શાંતિ) પ્રભુને ભેટશું, તેમના મુખચંદ્રને ભેટને મુખ પામી અને વિરોગની વેદના સંબંધી સર્વ દુઃખ દૂર કરશું. ૧

વિવેચન:—સર્વ જગતને સ્વયમેવ શાંતિ કરનાર સોળમા શાંતિનાથ પ્રભુની સ્તુતિ કરતાં કર્તા પુરૂષ કહે છે કે જે વખતે અંક શ્રી અચિરા માતાના પુત્ર શ્રી શાંતિજિનની સમીપે પ્રાપ્ત થશું તે દિવસ, તે ઘડી અને તે સમય અમારો કેએ ગણાથે-કૃતાર્થ થશે. તે સિવાય આજ સુધીનો અમારો જેટલો કાળ મિથ્યાત્વ ભાવમાં ગયો તે બધો નિષ્ફળ થયો-એળે ગયો. પરમ સ્થાને પહોંચવા માટે જે મુખ્ય-આવશ્યક શુભ છે તેને પ્રાપ્ત કરવાનું જ્યાં સુધી ન બને ત્યાં સુધીનું જીવનું જીવન ખરેખર નકામુંજ-નિરર્થકજ ગણાય. પ્રમાદ નિદ્રાને વશ થયેલા જીવો મર્ત્ય જન્મ પામીને પોતાનું કર્તવ્ય ન સમજી, સમજવા જેટલો પ્રયત્ન પણ ન કરે તો તેઓ પોતાનો દશ દશને દુઃખાપ્ય-મુક્તિલીલા પ્રાપ્ત થઈ શકે તેવો મનુષ્યભવ હારી જાય અને તેની પ્રાપ્તિ પુનઃ પણ દુર્લભ કરી મૂકે. જેનો આપણે આદર સત્કાર કરીએ તે જાગૃક અથવા પશુ હોય તોપણ સ્વયમેવ આકર્ષાઈ આપણી પાસે આવે અને જેનો આપણે અનાદર કરીએ તે વિશેષ વિશેષ છેટે પડતું જાય અને ફરી આપણી પાસે આવવાનું મન પણ ન કરે, એ કુદરતી નિયમ અહીં લાગુ પડે છે. માટે મનુષ્યભવ પામીને તેને વિવેકપૂર્વક સાર્થક કરી લેવો જોઈએ. કર્તા ફરીને કહે છે કે અમે જ્યારે તે પ્રભુના મુખરૂપી ચંદ્રમાને અવિશ્રાંતપણે-મેષો-મેષરહિત દૃષ્ટિએ એકીટસે નિહાળી તે દર્શનથી મગ્નું મુખ મેળવશું, જગતના અન્ય પદાર્થો ઉપરથી મોહ ઉતારી એ દર્શનમાં લીન થશું, અને

મુખી એવું દર્શન પ્રાપ્ત ન થયું તેને માટે જેદ બાહર ક-
 નું ત્યારે એ દર્શનના અભાવથી અમને જે વેદના લાગુ પડી
 તેથી થયેલાં દુઃખમાત્ર દૂર કરી પરમ સંતોષને પામશું.
 જે ક્ષેત્રે એ સંતોષ મુખનું સ્મરણ કરશું, પ્રાપ્ત થયેલા દર્શ-
 ને અમૂલ્ય રત્નની જેમ રક્ષશું અને તે વડે નવા નવા આત્મિક
 કૃતિ મેળવતાં આગળ વધશું. ૧

માધ્યારે જેણે તુળ ગુણ લેશ, બીજારે રસ તેહને મન
 નવિ ગમેલ;

ચાખ્યારે જેણે અમી લવલેશ, બાકસ બુકસ તસ ન
 રૂચે પ્રીમેલ. ૨

ભાવાર્થ—જેણે તમારામાં ગદેલા ગુણોનો લેશમાત્ર (૧જ) ગણ્યો તેને તેથી અન્ય રસ ન મળે (મારુકે) જેણે અમૃતનો બંદો ચાખ્યો (હોય) તેને (બીજા) બાકસથુકસ (રસ) દોષ પડી રીતે ન પસંદ પડે. ૨

વિવેચન:—હે પ્રભુ ! તમારા સ્વરૂપનું જેને લેશમાત્ર જાણ-
 પડ્યું થાય—તે યથાર્થ રીતે સમજાય ત્યારે તેથી તે (જાણ) ને જે
 જ્ઞાનંદ મળે છે—જે દર્શનો અતિરેક થાય છે તે અવર્ણનીય અને અ-
 પૂર્વ હોવાથી, બીજા જગતના પૌરુષલિક પદાર્થો બાહ્ય-
 દષ્ટિ હવે જ્ઞાનંદ મેળવી પોતાને ખસ મુખી માને છે, તેનીજ
 ફરી ફરી પ્રાપ્તિ માટે અદોનિય પ્રયત્ન સેવે છે, જગતમાં જન્મી-
 ને બાળે જોજ મેળવવાનું હોય જેમ જેઓ માને છે તે (પદાર્થો)
 ના જ્ઞાનંદ તે હવે જરાપણ વ્યવસ્થા નથી પૂર્વ પુન્યના પ્રમા-

પથી જે ભોગસુખો તેને પ્રાપ્ત થયાં હોય છે તે પણ તેના મનને અનિષ્ટ-અપ્રીતિકર લાગે છે* અને તેવા પદાર્થોમાં તે મોહમૂઢ થઈ લિપ્ત થતો નથી. તે સંસાર વ્યવહાર ચલાવે છે પણ તેમાં તેને નિરાનંદ-નિરસતા લાગે છે. અહીં દુષ્ટાંત કહે છે કે અમૃતનું એક ઢિંદુ પણ જેણે આસ્વાદ્યું-આખ્યું હોય તેને પત્રી બીજા લોકિક સારા ગણાતા રસો આપો તો પણ તે નિર્માલ્યજ લાગશે— સુવલજ રચિકર નહિ થાય તો પત્રી નિરસ પદાર્થના ભુક્ષ ભરવા તેને ગમેજ થેના? આ પ્રમાણે બનવું તે તદ્દનજ સ્વાભાવિક છે, કેમકે ચક્રવર્તીને ત્યાં ભોજન કરનારને બીજાં એાને ત્યાંનાં ભોજનો જરા પણ ન ગમે અને તે એમજ વિચારે કે ફરીને ચક્રવર્તીને ત્યાં જમવાનું ક્યાં પ્રાપ્ત થાય? તેજ પ્રમાણે અત્ર પણ સમજવા યોગ્ય છે. સમ્યક્ત્વ રસનો સ્વાદજ અદ્વૈતિક છે, આત્મિક છે—તે પ્રભુના અનંત ગુણોનોજ અંશ (લેશ) છે. એટલે તે રસ પ્રાપ્ત કરનારને અન્ય લોકિક-પૌદ્ગલિક પદાર્થોમાં આનંદ ક્યાંથી આવે? નજ આવે! કર્તા હજી એજ સંબંધમાં વિશેષ કહે છે. ૨

તુજ સમકિતરસ સ્વાદનો બળુ, પાપ કુલકંતે બહુ
 દિન સેવીયું*
 સેવે જો કર્મને જોગે તોહી, વાંછે તે સમકિત અમૃત
 ધુરે લિખ્યું* ૩

ભાવાર્થ:—તમારા સમ્યક્ત્વ રસના સ્વાદને બળુનારા (એવા

* જુઓ રિયારા દષ્ટિની સંજ્ઞા.

પાપરૂપી માહું લોજન બહુ દિવસ સેવ્યું, (તેને કહાય)
 યોગે (ફરી પણ) સેવનાનો વખત આવે તો પણ આત્માના
 યમ ગુણ તરફ ગણાયલા એવા સમક્રિતગુણરૂપી આત્માની પ્રા-
 ની તો (તે ફરી) ઇચ્છા અવશ્ય છે. ૩

વિવેચન:—હે પ્રભુ! અનાદિ કાળથી લવબ્રમણ કરતાં ત-
 ારા સમ્યક્ત્વ રસને મેં જાણ્યો-આસ્વાદ્યો-તે રસની મધુરતા-
 ધી હું જાણીતો થયો. આજ મુધી મને એ રસની પ્રાપ્તિ થયેલી
 ન હોવાથી મેં પાપ-મિથ્યાત્વરૂપી માહા લોજનનું બહુ દિવસ-
 બહુ કાળ સેવન કર્યું! (કુલક્રિતવડે-કુદેવ કુચરે વગેરેની ભક્તિ-
 વડે બહુ દિનપર્યંત પાપને સેવ્યું એવો અર્થ પણ થઈ શકે.)
 બહુ કાળ મુધી મિથ્યાત્વભાવમાં રમણ કર્યું! હવે તે સ્થિતિ
 કાળ મહા ભાગ્ય યોગે દૂર થઈ અને સમ્યક્ત્વશુભની પ્રાપ્તિ થઈ
 એટલે હવે હું કહી પણ એ મિથ્યા ભાવમાં રમણ ન કરું. આજ
 મુધી અજાણ હતો એટલે ને થયું તે થયું પણ હવે તે
 માહા લોજનને હાય પણ ન લગાડું. પરંતુ કહાય હું કઈથી
 પરાજિત થઈ સમ્યક્ત્વથી પતિત થાઉં અને તે મિથ્યાત્વરૂપ કુ-
 લોજનને ફરી સેવું તો પણ હું તે સમ્યક્ત્વરૂપી અમૃતને તો
 સર્વથા ન જૂલી જતાં અમુક કાળે તો અવશ્ય તેની પ્રાપ્તિની ફરી
 ઇચ્છા રાખું, કારણ કે તે સમ્યક્ત્વશુભ આત્માના અનંત શુ-
 ભોમાં સાંધી પહેલો નંબર ધરાવે છે અને એની પ્રાપ્તિ થયા પ-
 છીજ આત્માથી આગળ વધી શકાય છે. આત્મશુભના મહેલ ચ-
 લવો હોય તો પ્રથમ સમ્યક્ત્વરૂપી પાયાને મજબૂત કરવો જો-
 ઇએ, કારણકે પાચો કાચો હોય અથવા પાચો નજ હોય અને
 તેના ઉપર હંભાસ્ત થઈ હોય તો તે પડી જાય છે. આવા ઉ-

ધ્યાન ધરનાર આયુધ્યની પૂર્ણતાએ અરૂપી સ્થાન (મોહ) ને મેળવે છે એ બહુ આશ્ચર્યકારક હકીકત છે. અરૂપીનું ધ્યાન નાર અરૂપી થાય એ તો બરાબર છે પણ અહીં તો રૂપીનું ધરનાર અરૂપી થાય છે ! અને એ કેમ બને છે તે સમજ નથી ! આ ધણી નવાઇની વાત છે અને બહુ વિચારને પરિણામે પણ એ હકીકત સમજવા નેટલી હાલે માફ મન પહોંચી શકતું નથી તથા એનું રહસ્ય જાણી શકતું નથી ! આ બાબતમાં વિશેષતા, સામર્થ્ય, યુક્તિ કે કોશસ્ય જે કંઈ હોય તે તમારુંજ છે, તમેજ તે જાણો છો અને વાચક યશ તો માત્ર તમારું સ્વરૂપ વિચારે છે અને તેને અનુવક્ષીને તમારા ગુણગ્રામ કયાં કરે છે પણ તેનું મન ઉપરની ધૂંવ-આંદી ઉડેલવા નેટલી સમર્થતા ધરાવતું નથી છતાં એને વિશ્વાસ છે કે તમારા સ્મરણ અને ભક્તિના પ્રતાપથી તે એક વખતે એ સ્થિતિ સમજવા નેટલી હાલે અવશ્ય પહોંચશે ! અત્ર ચોથી અને પાંચમી આઘાથી ઉપાધ્યાયજી મહારાજે શુદ્ધસ્થાનના આરોહણનો ક્રમ બતાવેલો છે. ૫

૧૭ શ્રી કુંથુનાથસ્વામીનું સ્તવન.

સાહેલાં હે કુંથુજિનેશ્વર દેવ, રત્નદીપક અતિ દીપ્તો હો લાલ
સાં મુજમન મંદિર માંહે, આવેજે અરિબળ છપતો હો લાલ.
સાં મિટે તો મોહ અંધાર, અનુભવ તેજે જળહળે હો લાલ.
સાં ધૂમકપાય નરેખ, ચરણ ચિત્રામણ નવિ ચલે હો લાલ. ૨

ભાવાર્થ:—હે મિત્રો ! કુંથુજિનેશ્વરદેવ અતિ પ્રકાશિત રત્ન-

તમા આ ભજવા રૂપ લેદનો છેદ કરવાનું ધ્યાન ધરવું તે સહજ-
આધિયોગ કહેવાય છે. તે અવ્યંતરયોગ છે અને તે મોક્ષને
આજ્ઞા વાગે થાય છે. કારણ કે તેમાં આત્માને કર્મથી મુક્ત કે-
તવનોજ હેતુ હોય છે અને એ યોગ વડે ધ્યાન ધરનારાઓજ
પરા યોગી કહેવાય છે. મુક્ત ધ્યાનના પહેલા બે પાયાનો એમાં
આવેશ થાય છે. ૪

પ્રમુખ વળગ્યા તે રહ્યા તાબા, અળગા અગ ન સાજારે, મન
વાયકયરા કહે અવર ન ધ્યાઈ, એ પ્રભુના ગુણ ગાઈરે,
મન ૦ ૫

આવાર્થ:—પ્રભુનાં ચરણનું જેઓએ અવલંબન લીધું તેઓ
પ્રાપ્ત સ્થિતિમાં રહી રહ્યા, પણ જેઓ પ્રભુથી અળગા થયા-
છે તે પડી ગયા તેઓ પ્રાપ્ત સ્થિતિથી પતિત થયા. વાયકયરા કહે
છે કે હું તો અન્ય દેવનું ધ્યાનજ ધરતો નથી; એ પ્રભુનાજ
ગુણપ્રાપ્ત કરું છું. ૫

વિવેચન:—ઉપરની ગાથામાં વર્ણવ્યા પ્રમાણે પ્રમુખ-મોક્ષ-
સ્થાનની પ્રાપ્તિ અર્થે જેઓ મુક્તપણે આત્મસ્વરૂપનું ધ્યાન ધરતા
ધરતા આગળ વધે છે તેઓજ સ્વદેવી સ્વદેવી આત્મિક સ્થિતિ-
ઓ-ગુણસ્થાનો પ્રાપ્ત કરતા તદ્દન નિર્મળ થતા જાય છે અને
પ્રાંતે દૈવત્વ અવસ્થા પ્રાપ્ત કરી સિદ્ધસ્થાનમાં અસ્યસ્થિતિ કરે છે.
પણ જેઓ એ પ્રભુએ જતાવેલા માર્ગથી જાદ-પતિત થાય છે તેઓ
પડતા પડતા છેક મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાને પણ આવી જાય છે. તેઓ-
ની આત્મિક સ્થિતિ વિશુદ્ધ રહેતી નથી-મલિન થઈ જાય છે. જેમ

૧૯ શ્રી મહત્તીનાથ સ્વામીનું સ્તવન.

તુમ મુજ રીઝની રીઝ, ખટપટ એલ ખરીરી;

હટપટ નાંવે કામ, ખટપટ ભાંગ પડી. ૧

ભાવાર્થ:—તારી અને મારી રીઝનું અડત વડત. અ (ખરે ખરી) મુરંકત વાત છે; (અમાં) 'મુશામત કામમાં આડતી નથી માટે હે પ્રભુ! મારી આ વધી ખટપટ ભાંગી નાંખ' ૧.

૧ ભાંગખરી—મારવાડી બાધા.

• આ ગાથાનો બાવ 'વીતરાગ સ્તોત્ર' નાં ફરમા મંત્ર થના પહેલાં શ્લોકને મળતો છે. તે બાધા આ પ્રમાણે:—

જલ વધતો જાય છે અને પૂર્વપ્રાપ્ત શુભોથી નવા નવા શુભની પર-
પરીને મેળવતો જાય છે-પૂર્વ શુભો ઉત્તર શુભોને જેથી લાવે છે
અને જે નવા નવા શુભો પ્રાપ્ત થતા આવે છે તે બધા મોહની-
શદ્ધિ કર્મના કાયથી પ્રકટ થયેલા હોવાથી અક્ષય ભાવવાળા-નિરં-
વર શેઠનારા હોય છે-આબ્યા તે જવાના હોવાજ નથી. આ માયામાં
દર્શાવે પ્રથમ ક્ષાયિષ્ટ સમ્યક્ત્વનું સ્વરૂપ બતાવ્યું છે અને પછી
જે શુભપ્રાપ્ત હવ સપક્ષેભિ આરોહે-મોટે અને તે વડે અક્ષય
શુભોને ઉપાર્જન કરતો કરતો પ્રાંતે અક્ષય પદને પામે એ ભાવ
જતાવ્યો છે. જે જાગૃત વિશેષ હવેની માયામાં કહે છે. ૩

અક્ષય પદ દીએ પ્રેમજો, પ્રભુનું તે અનુભવ રૂપરે,
અક્ષર સ્વર ગોચર નહિ, એ તો અકલ્પ અમાપ્ય અરૂપરે,
એ ૦ ૧૦ મુ ૦ ૪

ભાવાર્થ:—(પ્રભુ ઉપર કહેલા) જે પ્રેમ અક્ષય પદને આપે
તે પ્રભુનું અનુભવેહું (પદ છે), (તેનું સ્વરૂપ) અક્ષર તથા
સ્વરૂપ પ્રકાશી શકાતું નથી. (કારણ કે) એ તો ન કાંઈ શ-
ક્ય, ન માપી શકાય અને ન જોઈ શકાય (તેવું છે)

વિવેચન:—પ્રભુ ઉપર પ્રાપ્ત સ્વ સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ અર્થે જે
પ્રયત્નસરગ કરવામાં આવે તેથી અનુક્રમે બધા પ્રાપ્તિને ત્રીજી
ગાયના વિવેચનના પ્રાંત જાગૃત જણાવવામાં આવ્યું તેવું અ-
ક્ષયપદ-મોક્ષપદ મળે છે. સમગ્રી અક્ષયપદ કેમ મળે? એ શંકાનું
નિરાકરણ આ રીતે થઈ શકે. મોક્ષપદ મેળવવાની હવેને જ્યારે
અભિરૂચિ થાય છે ત્યારે તેનો સંસારિક અપ્રયત્નજન, પીમે
પીમે મરી જઈ પ્રયત્નવામાં ફેરવાઈ જાય છે. જ્યાં તે હવે જ્યાં

પ્રીત કરતાં સોહીજીરે હાં, નિર્વહેતાં જંગળ, મેરે
 જોડવો બ્યાત્રા ખેજાવવારે હાં, જોડવી અગનની ઝાળ, મેરે
 જો વિવાદ અવસરે દીયોરે હાં, હાથ ઉપર નવિ હાથ, મેરે
 દીક્ષા અવસર દીછએરે હાં, શિર ઉપર જગનાથ, મેરે
 હમ વસતવસતી રાખુસ ગધરે હાં, નંમિ કને વન કીધ, મેરે
 વાચક મરા કહે પ્રભુમીએરે હાં, એ હંપતી દાય સિદ્ધ, મેરે

વિવેચન.— સકરનો નાશ કરવામા ચક્રધર સમાન શ્રી નેમિ-

નાથ પ્રભુની કૃપા સ્તુતિ કરે છે. ચક્રવર્તીનું ચક્ર જેમ ઘેરીઆર્ણ
 મરનક છે: છે તેમ પ્રભુનું ધમ ચક્ર ચા- ગતિરૂપ ભવભક્ષણને
 ઉચ્છેદ કરે છે, તેથી પ્રભુને અનિષ્ટનંમિ પણ કહેવામા આવે છે.
 રાજમનિના વિજ્ઞાપ આ સ્તવનમા ચિત્તે છે. રાજમતિ નેમિ-
 નાથપ્રભુને ઉદ્દેશીને કહે છે ૧ " હ પ્રાણનાથ ! ગોરવ (ગૌરવ)
 આપવાને માટે એકલા કરી પાગરામા પૂજા પશુ તથા પક્ષી-
 એની ફરીયાદ સાંભળાને આપ તોજી મુધી આવ્યા છતાં ત્યાંથી
 રથ કેન્વી પાછા આવ્યા નવા. તે વખતે અનેક વડિલ જનોએ
 આપને અનેક રીતે વિનંદ્યા પણ અંગાની વિનંતિ ઉપર આપે લક્ષ્ય
 આપુ નહિ અને મારી સાથેના નવ ભવના સ્નેહનો અત લા-
 બ્યા. આ સ્થિતિ બની (લક્ષ્મી વિદ્યા પડયુ) તો આપ એવો કેવી
 જાગનાં તોય જોડને આવ્યા ના? લક્ષ્મીને યોગ્ય મુદ્દર્ત જોવામાં
 કાંઈ ફેર તો અવશ્ય પડ્યા ! નહિતર આમ બનેજ નહિ ! " ૧

" જંનાથી ચ દ્વ કલકિત-લાછનવાજો છે અને જંના નિમિત્તે
 રામને સીતાને વિયોગ થયો (રામાયણમા આ હકીકત પ્રસિદ્ધ

છે) તે કુરંગનાં વચનમાત્ર-પોતાના છૂટકારાને માટે-કરેલી પ્રાર્થના ઉપરથીજ (પણ બીજા કોઈ કારણે નહિ) આપ પાછા વળ્યા એ હકીકતની કાને પ્રતીતિ આવે?—આ માણસોને એમાં વિશ્વાસ કેમ?—એ વાત કોણ સાચી માને? હું તો એ હકીકતને કહાય ત્યારે સ્વીકારું પણ લોકો કેમ માને? લોકો તો એમાં કંઈક બીજું પ્રબળ કારણ હશે એવીજ કલ્પના કરે તે સામે આ-પ મૃગના વચન-કથન ઉપરથી પાછા ફર્યા છે એ ઉપર મને પણ થકે ઉત્પન્ન થાય છે. મને પણ તેમાં કંઈ બીજુંજ કારણ હોય એમ લાગે છે. મૃગની દયા તો તેમાં એક બહાના રૂપ છે-લોકો-ને દેખાડવા-સમજાવવા માટે છે. પણ લોકો એટલા બધા લોભા નથી કે આપની એ સુક્ષ્મ ન સમજે!" ૨

રાજમિતિને એ થકે ઉત્પન્ન થયા છે તેનું કારણ હવે તે જણાવે છે. "હું સ્વામિન! આપે મને ચિત્તથી ઉતારી-મનથી વિહારી દીધી એનું કારણ એજ છે કે અનંત સિદ્ધની લોભાંધરી અને અનેક સુસુષ્માનં પણ પોતાની તરફ આકર્ષનાનાં એવી ખટારી સુક્ષ્મવધ કે જે પરચામના (વેસ્થા) જેવી છે તેને મેળવવાની આપની ઈચ્છા થઈ. કોણ જાણે આપે એને શુભ રીતે મોહિત કર્યો હશે? પરંતુ એ કારણજ આપે મને તજી દીધી એમ હું માનું છું!"

"હું પ્રભુ! જગતમા કાંઈ સાધે પ્રીતિ કરવી હોય તો તે સહેલું કાર્ય છે પણ તેને ઉપર મુખી નિભાવી રાખવી તેમાજ મુશ્કેલી છે. પ્રીતિ કરનારા તો મહા મનુષ્યો હોય છે પણ તેને દેખી રાખનારા બહુ થોડા હોય છે. જેમ સર્પને રમાડવો અને અગ્નિની જ્વાલા પકડવી એ સહેલાં કાર્યો નથી તેમ પ્રીતિ નિર્વ

હવાને અંગે પણ સમજવું. આમ કહેવાની મારી મતલબ એ છે કે કાંતો આપે પ્રીતિ કરવી નહોતી ! પણ જ્યારે કરી તો તેને પૂર્ણ રીતે નિભાવવાની જરૂર હતી ! બાકી આપ મને ઉઠાડીને ગયા એ તો બીલપૂલ વ્યાજબી કયુ નથી ! ” ૪

રાજિમતિએ જ્યારે જાણ્યું કે પ્રજા તો નિરાશી છે એટલે હવે તેમના વર્તન સંબંધી કાર્ય પણ જોડવું એ તદ્દન નિષ્ફળ છે, ત્યારે તેણે છેવટે સતોષ પકડી, ધર્મ ધન્ય કરી, એક પ્રાર્થના કરવા ઉચિત ધારો અને કયુ - “ હે જગન્નાથ ! હવે વખતે આપે મારા હસ્ત ઉપર આપના હસ્ત મૂક્યો નહિ તે તો જાણું થયું ! પણ હવે હું આપના પાસે એવું ભાગી લઉં છું કે જ્યારે આપના પાસે નયમ મળે ત્યારે મારા મસ્તક ઉપર આપ હસ્ત ધરવા અવશ્ય થૂપા કેડે ! ” ત્યારે દાક્ષા આપતી વખતે વાસસ્તેષ નામે ત્યારે મસ્તક ઉપર ગયે આને કે એ હકીકતને યાદ કરીને રાજિમતિએ આ પ્રથના કરી કે, ૫

આ પ્રકારે સામાન્યજનોને પણ કયા ઉપદેશ તેવી રીતે વિલાપ કરીને રાજુલ નેમિપ્રજા પાસે ગઈ અને પ્રજાના હાથ પોતાના મસ્તક ઉપર ધરાવીને, સયમ ગ્રહણ કરી પોતાના કચ્છા પૂર્ણ કરી. વાયક્યસ કહે છે કે એ બન્ને દેવતા અતે સિદ્ધ થયેલા હોવાથી આપણે તેઓને જો હાથ જોડી નમસ્કાર કરીએ. ૬

૨૩ શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્વામીનું સ્તવન.

વામાનંદન જિનવર મુનિમાંહે વડોરે કે મુનિમાંહે
જિમ સુરમાંહે સોહે સુરપતિ પરવડોરે કે સુરપતિ

શોભે છે, જેમ મૃગો (ઉપલક્ષણથી સર્વ વનચર પશુઓ) કેશરીસિંહ શોભે છે, જેમ વૃક્ષોમા ચંદન-મુખડનું વૃક્ષ, મુગધ અને શીતળતા કરનાર હોવાથી શોભે છે અને જેમ લડવૈયાઓમાં શત્રુઓનું નિર્દોષન-હિન્મૂલન કરના-નિકંદન કાઢનાર વામુદેવ શોભે છે તેમ મુનિઓમા પ્રભુ શોભે છે. ૧

તેજ પ્રમાણે જેમ નદીઓમા મગા નદી, જે અન્ય મતમાં પતિતપાવની અને અધર્મો દ્વા-છી આદિર્ષો યોગપાત્ર છે તે શોભે છે, જેમ સ્વરૂપવાન પુરુષોમા કામદેવ, જે લોકિક મતમાં અદ્વિતીય રૂપવાન અને જન જન પ્રાણિ નામની બે અતિ સુરૂપા સ્ત્રીઓ વાળા કહેવાય છે તે શોભે છે, જેમ પુરુષોમા કમળનું પુષ્પ શોભે છે, જેમ રાજાઓમા ભરત ચક્રવર્તી, છ ખડ પૃથ્વીના આઠ છતનાર તથા આદિ દેવના પુત્ર અને ભાવ ચારિત્રે મોક્ષ લેનારા હોવાથી શોભે છે, જેમ હસ્તીઓમા અરાવણ-હંદનાં ઉન્નતવળ હાથી શોભે છે, જેમ પક્ષીઓમા ગરુડ, પક્ષીઓનો રાજા હોવાથી શોભે છે, જેમ તેજસ્વી-પ્રકાશવાળી વસ્તુઓમા સૂર્ય શોભે છે અને જેમ વ્યાખ્યાનો અને કથાઓમા તીથકરકથિત-પ્રણીત વ્યાખ્યાનો અને કથાઓ શોભે છે-ખીજ વ્યાખ્યાનો અને કથાઓ જ્યારે રાગ તથા દેવની વર્ધક હોય છે ત્યારે જિનકથા રાગ અને દેવની ઉચ્છેદક હોય છે તેથી શોભે છે તેમ મુનિઓમાં શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુ અચપદે વિરાજે છે. ૨

તેજ મુગ્ધ જેમ મત્રોમાં પંચનમસ્કાર મંત્ર, ચૌદ પૂર્વનો સાર અને અનાદિ હોવાથી શોભે છે, જેમ રત્નસમૂહમાં ચિંતામણી રત્ન, મનોવાંછિત પદાર્થોને પૂરનાર હોવાથી શોભે છે, જેમ સંસુદ્રોમાં સ્વયંભૂરણ સંસુદ્ર, સૌથી મોટો હોવાથી શોભે છે અને

